

Donderdag 6 mei - In de modder van Affobakka

Vandaag vertrekken we vanaf het Tukunari-eiland en zullen over het Brokopondomeer weer naar Affobakka terug varen. De geplande vertrektijd is tien uur, zodat er na het ontbijt voldoende tijd is om de bagage te pakken. We zijn er al aan gewend dat alles in Suriname een beetje later wordt dan gepland. Men kent hier twee tijden: Surinaamse tijd en toeristentijd. Het begint ook op te vallen dat niemand hier een horloge draagt, behalve de toeristen dan. Ook Kenneth heb ik nog nooit met een horloge gezien. Om tien uur al hebben mijn reisgenoten en ik ook, de spullen gepakt en we zijn gereed voor vertrek. Er ligt nog geen boot klaar en de bootsman schijnt nog aan het eten te zijn. Ongedurige mensen dragen al vast hun bagage naar de waterkant en drementelen wat heen en weer. Zelf begin ik al aan het Surinaamse ritme te wennen en ga voor het laatst nog wat rusten in onze hut. Liggend op mijn bed kijk ik uit over het Brokopondomeer en opeens heb ik geen haast meer om hier weg te gaan.

Eigenlijk vind ik het jammer als het gerucht gaat dat de boot klaar ligt. Met enige tegenzin sta ik op en overzie nog eenmaal deze Goddelijke plek en sjouw mijn spullen het hellinkje af naar de waterkant.

Met maar liefst twee korjalen vertrekken we rond elf uur vanaf het Tukunari eiland voor de tocht naar Affobakka. Met alle tassen en keukenspullen is er dan voor iedereen voldoende plaats om te zitten. Aan het begin van de tocht is het prachtig weer. Er zijn nauwelijks wolken en de zon geeft een prettige warmte. Heel wat beter dan op de heenreis. Maar halverwege pakken de donkere wolken pakken zich samen boven het Brokopondo meer. Er zal heel snel weer een hoosbui losbarsten. Gelukkig ligt mijn waterdichte regenjas bovenin de rugzak. Door de stromende regen zien we het einddoel nauwelijks naderen. Ja, als je goed kijkt kun je de donkere contouren van de stuwdam onderscheiden. Drijfmat, maar niet tot op de hemd, bereiken we de plaats Affobakka.

Zoals gebruikelijk hebben Thelly en Nolly 's morgens in alle vroegte weer een lunch voorbereid. Bij een restaurantje kloppen we aan en vragen of we op hun terras en onder hun afdak kunnen schuilen. Ze vinden het ook goed als we hier onze lunch uitpakken. Van het verbod op het nuttigen van zelf meegebrachten etenswaren hebben ze hier nooit gehoord. De kokkinnen stallen hun schalen en borden uit op de enige tafel die er staat. Onder de aluminium afdekfolie treffen we weer de smakelijke Surinaamse nasi en zelfs nog een beetje warm.

Door de hevige regenval zijn de wegen er niet beter op geworden. De bus die ons verder brengt, staat te wachten. Om uit Affobakka weg te komen moet de bus tegen een helling op en juist in de weg op die helling zit een diepe modderkuil. Uit voorzorg gaat de bus, beladen met alleen de bagage, alvast vooruit om zonder passagiers de moeilijke passage te nemen. Na enkele minuten gaan we te voet de bus achterna en verwachten de bus boven aan de helling op de doorgaande weg te zien staan. Maar als we na een bocht in de weg bij de modderkuil aankomen zien we tot onze schrik de bus diep weggezakt in de kuil. De achterwielen zijn haast verzonken in de modder. Schuilend voor de regen bekijken we de pogingen van de chauffeur om los te komen. Omstanders proberen te helpen. Een passerende vrachtwagen probeert met een ketting de bus los te trekken. Maar de vrachtwagenchauffeur trekt te snel op en de ketting breekt. Ergens worden planken vandaan gehaald om die onder de wielen te leggen. Onze reisbegeleider die de reddingsoperatie probeert te coördineren krijgt van iedereen adviezen: 'Kenneth, als je hem zo legt... ik zou het zo proberen, want dan heb je op beide wielen grip'. 'Je hebt geen alternatief... ik zou het gewoon proberen'. Het leggen van planken onder de wielen helpt niet en de achterwielen glijden er weer vanaf. De ronddraaiende achterwielen doen alleen de modder opspatten.

Ergens kunnen we een touw lenen en dat wordt vooraan de bus geknoopt. Zes man zullen aan de voorkant trekken en vier man zullen tegen de achterkant van de bus gaan duwen. Er wordt afgeteld en dan is het trekken en duwen. Aan de chauffeur de taak om op het juiste moment gas te geven. Heel langzaam gaat de bus vooruit en met nog een extra krachtsinspanning van de touwtrekkers komt de bus los. Luid gejuich en applaus voor ons zelf. We proberen om het touw te kopen, want we verwachten nog meer moeilijkheden op weg naar de Brownsberg. Helaas is het touw niet te koop, het is het enige touw dat de mensen daar in dat gebouw op de hoek hebben.

Onderweg in de bus dankt Kenneth ons voor de hulp en het geduld. Als beloning krijgt iedereen een zak chips uit de voorraad.

Aan de voet van de Brownsberg stoppen we in het plaatsje Brownsweg. Hier staat een busje van Mena-Eng te wachten met proviand voor de komende dagen. Terwijl de chauffeurs de dozen en koelboxen overladen, bezoeken we de kleine supermarkt. Het is een typische Surinaamse winkeltje, met tralies boven de toonbank en ze verkopen er van alles. Mijn reisgenoten kopen er batterijen, rum, cola en koekjes. Zelf heb ik op dit

moment even niets nodig.

Als de bus weer vertrekt voor het laatste stukje van de rit: omhoog naar de top van de 800 meter hoge Brownsberg, krijgen we begeleiding van een wagen van Stinasu, Stichting Natuurbehoud Suriname. Deze organisatie beheert het kamp boven op de berg en zal onze bus begeleiden bij de klim omhoog. Met een wagen die vooruit rijdt, vol met scheppen en ander materiaal voelen we ons een stuk beter. De bus komt aan het begin van de helling nog wel een keer vast te zitten in de modder. Met dat probleem hebben we nu ervaring en samen met de hulp van de mensen van Stinasu komen we snel los. Hoger op de berg wordt de weg beter en er zijn hier nauwelijks modderkuilen. Het begint al flink schemerig te worden en van de omgeving zien we niet veel meer. In het licht van de koplampen van de bus zien we waarschuwborden opdoemen die adviseren de snelheid te matigen en uit te kijken voor de diepe afgronden aan de rechterzijde van de weg.

Het is al donker als we rond zeven uur 's avonds rond aankomen bij onze accommodatie op de Brownsberg. Het gebouwtje draagt de naam 'Tapir' en heeft vier slaapkamers voor vier personen, een open keuken en een woonkamer met bankstellen van donker hout en zachte kussens. De inrichting is eenvoudig maar naar onze begrippen uiterst luxe. De vier slaapkamers hebben ieder een stapelbed en een tweepersoonsbed. Juist dat laatste levert wat problemen op met de kamerindeling. Met enige gepuzzel komen we er uit, de consequentie is wel dat er voor Kenneth geen plaats is. Ondanks ons aandringen dat er in de kamer waar ik slaap nog een plaats in het stapelbed vrij is, kiest Kenneth er toch voor om in de woonkamer te slapen. Op een losse matras op de grond. Buiten is er een mooi terras met een ongetwijfeld fraai uitzicht, maar dat zien we morgen wel.

Vrijdag 7 mei - Brownsberg

Nog voor het ontbijt maak ik samen met Hans en Gert-Jan een verkenning rondje door het kamp. Behalve het 'Tapir' gebouw waar wij in logeren, zijn nog meer groepsaccommodaties. Die anderen gebouwen zien er wat eenvoudiger uit. Er is ook nog een afdak om in hangmatten te overnachten. We prijzen ons gelukkig dat het mooiste gebouw voor ons gereserveerd is. Het uitzicht vanaf het terras is fraai. Als het zicht goed is, dan kijk je uit op het Brokopondomeer. Nu in alle vroegte is het nog helder en op het meer zijn de boven het water uitstekende boomstammen te onderscheiden. Maar al snel trekt de lucht dicht en valt er niet meer zover kijken. Langs de berghelling kun je nog wel goed de boomkruinen van het tropisch regenwoud te zien. Niet eens zo heel ver weg staat een opvallend hoge boom. De ogen van Kenneth lijken getraind te zijn op het opsporen van wilde dieren en hij wijst ons op een tweetal apen die door de takken van die boom slingeren.

Vanaf het vakantiepark, beheerd door Stinasu (Stichting Natuurbehoud Suriname) kun je diverse wandelingen door het regenwoud doen. Vlakbij ons verblijf staat een slordig, maar kleurrijk, bord waar de wandelmogelijkheden op staan aangegeven. Deze ochtend vertrekken we om ongeveer tien uur voor een stevige wandeling naar de Leo-val en daarna door naar de Irene-val. Van Kenneth krijgen we de laatste tips: 'Diegene die achterblijven, om twee uur is het eten.....als je denkt dat het tempo te hoog is, doe rustig aan, als je maar om twee uur terug bent. Als je dieren wilt zien moet je rustig aandoen.....'.

Nog voordat we echt op pad gaan begint Kenneth al te vertellen over het woud: 'Het tropisch regenwoud bestaat globaal gezien uit vier lagen. Eerst de strooisellaag, daar heb je de vallende bladeren, vruchten, termieten en reptielen. Dan heb je de ondergroei dat zijn de houtachtige struiken, palmen en daar zitten ook de apen. In de bovenlaag van het woud, daar zitten de hoogste bomen. En als hoogste het kronendak: daar zitten de vogels, maar die zie je meestal niet. Hier op de berg komen al acht apensoorten voor, wacht, ik heb een kaartje met afbeelding van alle apen die je hier kunt aantreffen.....'. Op de kaartje zien we afbeeldingen van de slingerap, de doodshoofdaap, de brulaap en de kapucijnerap. Volgen Carin gooit de kwatta-ap met takken en volgens Ineke kun je de gorilla beter niet recht in de ogen kijken.

Nauwelijks enkele honderden meters na het begin van de wandeling zien we al het eerste beest: een Surinaams konijn. Eigenlijk ziet Kenneth het beest het eerst: 'daar een Surinaams-konijn.....'. Wij zien inderdaad op twintig meter afstand een bruinig beest met lange achterpoten het struikgewas in huppen. Dat was dan het eerste wild, misschien volgen er later meer indrukwekkender dieren.

In de jungle klinkt een steeds luider wordend, maar niet te traceren geluid. Het lijkt op dat van krekels, maar dan toch niet helemaal. Volgens Kenneth, de kenner van het regenwoud, komt het geluid van de kleine gifkikkers. Hij speurt even tussen de struiken en dan zien wij het ook: op kniehoogte zit op een blad een minuscule kikker van nog geen centimeter lang. Het is niet voor te stellen dat die kleine beestjes dat geluid maken. Je moet echt bukken anders zie je hem niet. Maar als je dan door de knieën gaat blijkt het een drie strepen gifkikker te zijn aldus onze kenner. Het is net speelgoed volgens Sebina. En hoe klein ze dan ook mogen zijn, toch moet je oppassen voor het gif. Kenneth merkt op: 'als je hem vastpakt moet je zeker je handen wassen voordat je het in de mond doet'.

Tot nu toe was het pad gemakkelijk, breed en vlak. Maar om bij de watervallen te komen moet er toch flink langs de helling van de Brownsberg afgedaald worden. Kenneth waarschuwt om niet te snel af te dalen: 'hier gaan we beginnen aan de afdaling, oppassen dat je niet op losse steentjes trapt, anders kom je veel te snel beneden. Kijk hier voorin kun je een voorbeeld van een abrasa zien. Ja die boom daar. Je ziet de liaan die er aangeplakt zit, die knijpt dan de bast helemaal dicht dan komt er geen voedingsstof meer boven. Hebben jullie dat gezien een abrasa? De originele boom zie je nog in het midden en de bast wordt dan afgeknepen dan krijgt tie geen stoffen meer boven'. Opeens wordt de aandacht van Lisenka door iets heel anders getrokken: 'ik zie een aap zitten!'. 'Ja ja brulapen', volgens Kenneth. Iedereen staart nu omhoog naar de boomtoppen en inderdaad zie ik behoorlijk hoog twee apen zich van de ene naar de andere boomtak slingeren. Hans stelt voor om even aan de boom te schudden, 'dan zullen ze er vast en zeker uitvallen'. 'Zie je de anderen ook? ... kijk daar tussen die bomen ... oh ja ik zie hem nu ook ... wat zitten ze hoog.....'.

Helemaal voldaan dat we in ieder geval al de apen gezien hebben gaan we verder met de afdaling. Het is een lastig pad, smal, soms glibberig en diepe stappen omlaag. Op moeilijke plaatsen zijn er grove traptreden gemaakt en langs gevaarlijke punten zijn er latten aangebracht die je als trapeuning kunt gebruiken. Het is goed opletten waar je je voeten zet en door die aandacht heb ik tijdelijk wat minder oog voor de schoonheid van het tropisch regenwoud. Het pad loopt merendeels in de schaduw, maar desondanks is toch wel zweten bij deze afdaling. Eerder dan verwacht klinkt in de verte het ruisen van een waterval. Snel daarna komen we aan bij een T-splitsing. Links gaat naar de Leo-val en dat is nog drie minuten lopen en rechtsaf gaat naar de Irene-val. Als groep besluiten we eerst naar de Leo-val te gaan en daarna, voor diegene die willen, verder naar de Irene-val. Na de afslag naar links voert een steile trap omlaag naar de waterval genoemd naar Oom Leo. Dat was een

legendarische medewerker van het natuurpark, die vele jaren geleden deze waterval voor het eerst ontdekt heeft. De Leo-val is aardig maar niet indrukwekkend. Een smalle waterval met een verval van ongeveer twintig meter, en daarna stroomt het verder in een riviertje. De helft van de groep laten we hier achter om rustig te relaxen bij de waterval. De andere helft gaat door naar de Irene-val. Met ons zessen klim ik de steile trap weer op richting de T-kruising. Klimmen gaat mij beter af dan afdalen. Van beneden wordt er geroepen of we niet een zak chips over hebben voor de achterblijvers. Uit de proviandzak van Kenneth halen we een grote zak bananenchips en gooien die naar beneden. Als die maar niet helemaal verpulverd beneden komt.

Een half uur doen we zeker over de tocht naar de volgende waterval. Dit stuk gaat steil omlaag en ondanks de hier en daar aangebrachte traptreden is dit toch wel het zwaarste deel van de wandeltocht. Maar het is de moeite waard, want de Irene waterval is veel mooier en groter dan de vorige. Het verval is zeker drie maal zo hoog en de waterstroom is veel breder. Dit is toch wel een waterval van een indrukwekkende schoonheid. Aan de voet van de waterval ligt een boomstam dwars over het riviertje. Aan beide zijden lijken wortels te zitten, waardoor de boomstam muurvast zit. Volgens Kenneth ligt die boomstam er al vijf en twintig jaar. Bijna iedereen gooit de bezwete kleren van zich af en zoekt verkoeling onder het kletterende water. Behalve ik dan, want voor ik daar aan toe kom krijg ik van mijn reisgenoten verzoeken om foto's met hun camera's te maken. 'Pak mijn camera maar uit mijn rugzak die daar ligt... op die stenen daar ... nee daar ... hij zit in het voorvak... nee dat

andere vak...'. Nou communiceert het niet makkelijk bij het geraas van de waterval. Als ik alle gevraagde foto's gemaakt heb, begint iedereen zich al weer aan te kleden.

De terugtocht vind ik gemakkelijker, want ik ben beter in klimmen dan afdalen. Bijna als één van de eerste ben ik op de inmiddels bekende T-splitsing, Hans was mij net iets voor. Maar achter ons is het een langgerekt rij, ieder doet de beklimming in eigen tempo. Als laatste komt Lisenka aan, begeleidt door Kenneth. Zou de rest van de groep nog steeds bij de Leo-val zitten? Niemand heeft zin om 'helemaal' naar beneden te klimmen en te gaan

kijken. Kenneth probeert met een oerwoud kreet boven het geraas van de waterval uit te komen. Er volgt geen reactie van beneden en gemakshalve nemen we maar aan dat ze op eigen gelegenheid terug zijn gegaan. Vanaf hier is het nog ruim een half uur voordat we weer bij het logeergebouw op de top van de Brownsberg zijn.

Daar wachten de dames Carin en Hannie ons op, zij waren niet meegegaan op de wandeling en informeren belangstellend hoe het was. 'Nou leuk', volgens Sheila en Cees vindt het eerste stuk goed te doen maar het tweede stuk pittig. Hannie vraagt bezorgd: 'je bent toch niet aangevallen door aapies?' Het loopt inmiddels tegen de klok van twee uur en de kokkinnen Thelly en Nolly hebben de lunch klaar. Het is dit keer wel een heel apart Surinaams gerecht: erwtensoep met witte rijst.

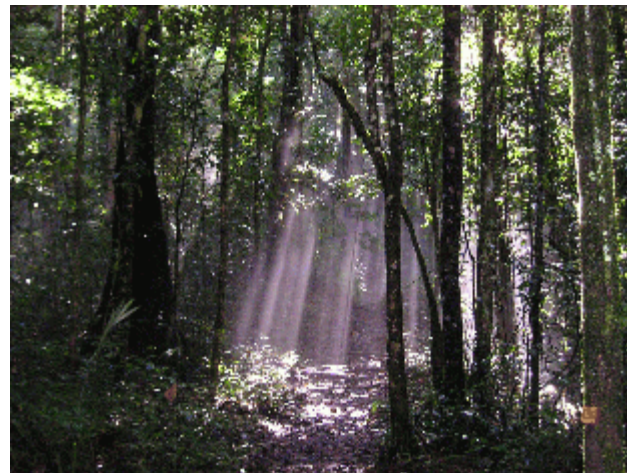
Vandaag is het de eerste dag van de reis dat tot nu toe de zon al de hele dag schijnt en er is nog steeds geen regen gevallen! Na het middageten houdt iedereen zich bezig met huishoudelijke klussen zoals kleren wassen en uitspoelen. Voor het drogen van alle natte spullen zijn de stenen muurtjes rondom het terras ideaal. Zelf ga ik niet aan de was, maar ik heb wel veel natte kleren, drijfnat van het zweet geworden op de wandeling van vanochtend. Ik spreid al mijn natte spullen uit op de warme stenen muurtjes. Het is lastig om nog een vrije plek te vinden, want ondertussen ligt de hele muur vol met bont gekleurde kleding. Ook Thelly en Nolly zijn druk bezig met emmers en reserveren hun eigen droogplek op de muur.

Voor de middag zijn er geen activiteiten gepland en de meeste andere reizigers gebruiken die tijd om te rusten, te lezen of verdiepen zich in hun puzzelboek. Tegen niets

doen kan ik niet en daarom besluit ik dan om nog maar een wandeling te gaan maken. Niemand lijkt er zin in te hebben om nogmaals te gaan lopen, dus ga ik alleen op pad. De rondwandeling, zoals die aangeven staat op het informatie bord lijkt mij wel wat. Ik zoek een simpele wandeling, niet te lang en niet te moeilijk. Met moeite vind ik de eerste bordjes die wijzen naar het begin van de route. Al snel blijkt dat deze rondwandeling toch niet zo gemakkelijk is dan ik dacht. Op het pad allerlei versperringen met stapels takken en ik twijfel of ik wel de juiste route volg. Omdat ik alleen ben wil geen risico's nemen door moeilijke paden te volgen en ik besluit om te keren. De meeste veilige wandeling lijkt het om de weg die ons gisteren naar de top van deze berg gebracht heeft nogmaals te verkennen. Vanuit de bus, maar in de schemering, leek het een prachtig weg. Dat nodigt uit tot nader onderzoek. Het is een langzaam dalende en brede weg omlaag met inderdaad aan weerszijde prachtige groene natuur. Zonder natuurgids kan ik de ene boomsoort niet van de andere onderscheiden en de andere tropische planten kan ik alleen maar omschrijven aan de hand van de kleur, merendeel groen en af en toe een bloeiende bloem. Aan de linkerkant van de weg de afgrond van de berg, maar niet gevaarlijk door de overvloedige begroeiing. Het lijkt saai om te wandelen langs de hoofdweg en dat is het eigenlijk ook wel. Alleen al de gedachte aan de vrijheid die je hebt om hier zo alleen door de natuur van Suriname te wandelen doet mij verder gaan. Zeker als ik er aan denk dat al mijn reisgenoten nu liggen te luieren. Op de weg is er nauwelijks verkeer en ik kom verder niemand tegen. Behalve dan die tractor met aanhangwagen die ik aan zie komen. Boven op de aanhangwagen zitten een viertal arbeiders, blijkbaar op weg naar een klus. Als de bestuurder van de tractor mij ziet stopt hij en vraagt bezorgd waar ik heen moet. Ik vertel dat ik gewoon maar wat aan het wandelen ben en nergens in het bijzonder heen moet. Ze vinden het wat vreemd, maar rijden verder. Zij hebben wel een reisdoel. Op de bomen langs de weg zijn kilometer bordjes gespijkerd. Daardoor weet ik dat ik drie kilometer gelopen heb en ook weer drie kilometer moet klimmen om weer terug te komen. Een goed moment om te keren, want veel variatie in het landschap is er niet meer.

In het logeerkamp boven op de Brownsberg staan niet alleen een paar logeergebouwen, nee er is ook nog een overdekt terras met bar. Het stelt niet veel voor, je kunt er wat kleine dingetjes eten en ze serveren voornamelijk bier.

Als ik terug kom van mijn wandeling staan Lisenka en Sebina net bij de bar om wat te bestellen. Ze zwaaien en vragen of ik ook zin heb in rum-cola. Dat lijkt mij een goed plan, want bij het logeergebouw zal wel niets te beleven zijn. Wij maken het ons gemakkelijk en gezellig op het terras met de rum-cola's. We zitten aan een lange tafel en op houten banken. Veel andere klanten zijn er niet. De baas van deze bar zit een tafel verder en bij hem aan tafel een gezellige volkslike Surinaamse oma smikkelend van een groot bord nasi. Ze vertelt een heel verhaal in het Sranantongo en schiet voortdurend in een

aanstekelijke lach. Daarnaast zitten twee jongens en zijn bezig met een schaakspel. Soms bemoeien ze zich met het verhaal van de gezellige tante. Er hangt een prima rustige sfeer op deze lome namiddag. Een drietal jonge dames passeert de kroeg en gaan richting het bospad wat naar de watervallen leidt. 'Dames, waar gaan jullie heen?', vraagt de kroegbaas, misschien ook wel beheerder van het kamp. 'Naar de Irene-val', is het antwoord. 'Hebben jullie wel zaklantaarns bij jullie?', informeert de baas zorgwekkend. Wij weten nu dat het een tocht is van zeker drie uur, die je zeker niet in het donker wilt doen. 'Dan wel voor donker terug zijn he!', roept de baas bezorgt. Lisenka, Sebina en ik hebben ondertussen de flessen rum en cola leeg. Net als we overwegen nog wat te bestellen krijgen we bezoek van andere medereizigers die wakker zijn geworden en komen kijken of er in de bar wat te beleven is. Binnen afzienbare tijd zitten we met z'n twaalfen rond de tafel en de flessen Parbo bier van anderhalve liter gaan rond. Het wordt heel gezellig en de drie waterval dames zien we ook weer terugkomen. Die kunnen nooit bij de waterval geweest zijn, wij wel!

Tot nu toe is het nog steeds droog geweest, maar tegen zes uur wordt de lucht toch wel erg donker. Iets te overhaast worden de glazen leeggedronken en we zijn net op tijd weer terug in het riante logeergebouw als de onweersbui losbarst.

's Avonds serveren Thelly en Nolly patat met gebraden kip. Dat is nou hun eerste maaltijd van die ik niet zo kan waarderen.

Zaterdag 8 mei - Naar Jaw Jaw

Op het programma staat 's morgens een wandeling naar de Wittikreek en daarna het vertrek per bus en korjaal naar Jaw Jaw. Het vertrek met de bus is gepland om elf uur 's morgens. Omdat de wandeling heen en terug zo'n vier uur zal duren, zouden we vroeg weg moeten, om zeven uur. Daarna zou er dan geen gelegenheid meer zijn om je op te frissen of schone kleren aan te trekken voor je in de bus stapt. Dat zijn zo de redenen die maken dat we als groep besluiten om niet naar de Wittikreek te gaan. In plaats daarvan maken we een korte wandeling naar de Mazaroni-top. Dat is niet ver, ongeveer een half uur heen en een half uur terug.

Die Mazaroni-top is een uitkijkpunt, eigenlijk een uitloper van het vlakke plateau op de Brownsberg. Het is een heel gemakkelijke wandeling door een stuk bos, zonder hoogte verschillen. Het is nog redelijk vroeg, de zon geeft al flinke warmte en daardoor is al het vocht in het nog natte bos aan het verdampen. De zonnestralen die door de bomen van het dampende bos schijnen geven prachtig spookachtige lichteffecten. Op het uitkijkpunt, de Mazaroni-top, is een ronde houten picknick afdak gebouwd. Hier houden we rust en bekijken het uitzicht. Inderdaad weer het Brokopondo meer en het stadje Brownsburg. Verder als zo ver je kunt kijken een groene vlakte van de boomtoppen van het regenwoud.

Ruim voor elf uur zijn we terug bij het logeergebouw 'Tapir', tijd genoeg om de bagage bijeen te pakken. Stipt om elf uur komen de poetsvrouwen en wordt voor ons het gebouw afgesloten. Alle spullen zetten we buiten neer, in afwachting van de bus. Eigenlijk hadden we het kunnen weten, die bus komt nooit om elf uur. De wachttijd brengen we door op het terras, met lezen, puzzelen of niets doen. Uiteindelijk komt de bus om één uur. Dus achteraf hadden we best die wandeling naar de Wittikreek kunnen doen.

Onderweg in de bus horen we nog een vervelende mededeling. De overnachtingen op het eilandje Dan Paati gaan niet door. Volgens het summier bericht dat Kenneth voorleest zijn er problemen tussen de eigenaar van het eiland, de heer Rench, en de lokale bevolking. Wat voor problemen dat zijn staat niet in de brief van Mena-Eng. In plaats van in Dan Paati zullen we dan twee dagen extra in Jaw Jaw blijven. Iedereen in de bus is teleurgesteld en ook door het twee uur wachten is de stemming in de bus niet al te best. Als troost kan Kenneth niet eens een zak chips aanbieden, want alle chips waren over de houdbaarheidsdatum heen en zacht geworden. Een hele doos chips is op de Brownsberg achtergebleven om weg te gooien.

Vanaf de Brownsberg reizen we per bus verder naar het zuiden, naar het plaatsje Atjoni. Dit is de meest zuidelijke punt van het Brokopondomeer, daar waar de Suriname-rivier in het meer uitstroomt. Hier wachten de korjalen die ons naar het gebied van de Saramakaner-bosnegers

brengen. De Saramakaners ontvluchtten ooit met gevaar voor eigen leven de wrede slavernij op de plantages. Weglopen van de plantages was een harde strijd met het onbekende dichte regenwoud. De straffen die op het weglopen stonden waren zwaar en wreed. De bosnegers verborgen zich dan ook diep in het binnenland, achter de krachtige stroom-versnellingen. Hier stichtten zij de dorpen waar zij hun oorspronkelijk Afrikaanse cultuur grotendeels behielden. Vanuit Atjoni zullen we per uitgeholde boomstam aangedreven door een buitenboordmotor, of te wel een korjaal, verder de Suriname-rivier op varen.

Voordat we in Atjoni aankomen begint het alweer te regnen. Het plaatsje Atjoni blijkt niet meer te zijn dan een overstappunt, hier wonen nauwelijks mensen. Wel zijn er een paar cafeetjes en restaurantjes. In de stromende regen sprinten we de bus uit, meteen onder het afdak van het dichtstbijzijnde restaurantje. Ook hier krijgen we weer gastvrij onderdak en Thelly en Nolly kunnen de lunch uitpakken die ze al vroeg in de ochtend hebben klaargemaakt. Smakelijke Surinaamse nasi dit keer. De regenbuien duren nooit lang en als het een beetje droog geworden is, regelt Kenneth dat de bagage en de proviand uit de bus naar de klaarliggende korjaal gedragen wordt. Er liggen hier tientallen korjalen op een rij, in afwachting van passagiers die over de Suriname-rivier verder het binnenland in willen reizen. Het is een gezellige drukte, veel kleurige geklede Surinamers, stalletjes met groente, fruit en verse vis. Thelly koopt een paar kilo verse vis, die zullen we morgen wel op het bord terug zien. Verkopers bieden hun waren aan en zowat iedereen sjouwt met dozen en kratten. Fotograferen is heel lastig, als men het ziet dat je het toch probeert krijg je gelijk een waarschuwing. Toch lukt het mij om enkele mensen ongemerkt op de foto te zetten. Ik ben daar heel handig in geworden.

Al onze bagage en de proviand voor vier dagen past maar net in die ene korjaal waarmee we naar Jaw Jaw zullen varen. Dan moeten wij met z'n vijftien er ook nog bij.

Daarom gaan Thelly en Nolly met een andere korjaal mee, die ook de kant van Jaw Jaw uitvaart en gelijk vertrekt. Als iedereen in de boot zit, twee aan twee naast elkaar en de bagage voorin, liggen we behoorlijk scheef. Enkele dames gillen: 'waarom liggen we zo scheef?' Ja dat komt omdat we zitten klem tussen twee andere boten. Kenneth, balancerend op de rond van de boot,

spreekt ons waarschuwend toe: 'Jongens tijdens het varen is de verleiding groot om foto's te maken van mensen aan de waterkant, dat vinden de mensen niet zo leuk, een soort dierentuin gevoel. En de boten lijken hopeloze dingen, maar het zijn goede boten, ze zijn zodanig gemaakt dat als ze naar links wiebelen ze dan weer naar rechts wiebelen. Dus je hoeft niet te gaan schuiven anders kan het uit de hand lopen als we met z'n allen aan een kant gaan schuiven. Blijf gewoon rustig zitten, het water is rustig er zijn geen golven, dus we redden het.'

De bootman start de buitenboordmotor en roept: 'Denk om de vingers!' en we komen, langzaam achteruit varend, los tussen de andere boten vandaan. De boottocht over de Suriname-rivier dieper het binnenland in is begonnen. Boven het lawaai van de motor klinkt duidelijk het geluid van een kwetterende papegaai. Dat komt uit de doos die Carin op haar knieën heeft. Zo zorgt nog steeds voor de mascotte die in Bakoe gekocht is.

Het boottochtje duurt niet lang, maar een half uurtje en dit keer geen regenbui, maar een stralende zon. Langs de oevers zien we een schijnbaar ondoordringbaar dichte groene muur van tropisch regenwoud. De komende vier dagen zullen we logeren vlakbij het dorpje Jaw Jaw in het aan de rivier gelegen oord 'Djamaika'. Het oord maakt eigenlijk deel uit van het dorpje. Ons onderkomen zijn vier-persoons hutten. De vier heren bewonen de bovenste etage van een hut, de vier 'losse' dames slapen op de begane grond en de vier anderen bevolken ook een dergelijke hut. Iedere hut heeft vijf bedden, waarvan wij er één gebruiken om de tassen op te zetten. Met de ongebruikte klamboe improviseren we een hor voor het raam wat niet dicht kan. Een knusse hut, maar alleen de mottenballenstank van het beddengoed is bedwelmend.

Aan de waterkant staat de gemeenschappelijke ruimte, oftewel eetzaal. Daar achter een eenvoudige keuken

waar Thelly en Nolly nu de proviand en de keukenspullen aan het uitpakken zijn.

Er zijn geen douches en dergelijke in dit vakantie-oord, dus wassen moeten we in de rivier doen. Net zoals de dorpsbewoners die ook dagelijks in de rivier baden en tegelijk het wasgoed schrobben op de stenen. En echt het primitieve leven tussen de dorpsbewoners, en net als hun volledig afhankelijk zijn van de rivier, heeft zeer zeker zijn charmes. De enige luxe zijn twee hokjes met echte toiletpotten. Lisenka vertelt: 'Nou het toiletgebouw is heel bijzonder, het is bekleed met het kartonnen verpakings-materiaal van teenslippers, deels worden ze nog gemetseld. Het gebouw bestaat uit drie aparte toiletunits, de middelste heeft helaas het gebrek aan WC-bril, dat is dus een ideale mannen-WC, dus gebombardeerd tot urinoir. De linker toiletpot is erg goed gekeurd er zit een hele fijne WC-bril op met een hele fijne pasvorm, ideaal zit-comfort. En over de kwaliteit van het papier, je moet oppassen met lange nagels, voordat je het weet zit je er doorheen'.

Vanuit onze hutjes in het dorp Jaw Jaw kijken we uit over een stroomversnelling in de Suriname-rivier. Het altijd ruisende en kolkende water rondom de stenen in de rivier biedt een prachtig rustgevend uitzicht dat nooit verveelt. Voor het vervoer is men volledig aangewezen op de rivier, wegen zijn hier niet. Nu het water in de regentijd hoog staat is de rivier gemakkelijk bevaarbaar en dagelijks passeren er vele korjalen voor het transport van mensen en goederen tussen de dorpen gelegen langs de rivier.

De bankjes bij de oever van de rivier vormen een ontmoetingsplaats voor de dorpsbewoners. Vlakbij is een stenen trap gebouwd die afdaalt naar een ondiepe en beschutte plaats in de rivier. Daar is de stroming niet zo sterk is. Hier spelen kinderen tussen de rotsen in het water en boenen de huisvrouwen het wasgoed op de stenen en wassen ze kookpotten en borden schoon met water en zand.

Zondag 9 mei - Dorpswandeling Jaw Jaw

Op zondagmorgen worden we al om half acht gewekt door het luiden van de kerkklok. Vlak naast het 'Oord Djamaika', het omheinde kamp waar onze hutjes staan, staat de houten kerk. Aan de buitenzijde is de kerk in vrolijke witte en groene kleuren geschilderd. De bewoners van het dorp Jaw Jaw hebben overwegend het Room-Katholieke geloof. Het interieur is eenvoudig en sober. Rijen kerkbanken, voorin een eenvoudige tafel versierd met een kleed en een paar kaarsen zijn de enige aankleding. De hele morgen luiden de klokken in het torentje van de kerk. Om negen uur is de kerk bijna vol, voorin zitten voornamelijk de kinderen en daarachter hun ouders. Graag willen we eens een Surinaamse kerkdienst bijwonen en nemen plaats op de achterste banken. De vrouwelijke dominee gaat voor in het gebed, in het Nederlands, dus dat kan ik nog volgen. De liederen zijn afwisselend in het Sranantongo en in het Nederlands. De jeugd voorin zingt niet al te best mee. Steeds als ze met de tekst achterblijven gaat de dominee harder en duidelijker zingen, net alsof ze als schooljuf voor de klas staat. Rechts van mij, op de bank aan de andere kant van het gangpad zit de hoofdonderwijzer. Hem hoor ik ook goed zingen, hij ondersteunt de dominee van achter uit de kerk. Zo gaat de dienst verder en is na een uurtje afgelopen.

Na het bijwonen van de kerkdienst op zondagmorgen maken we onder begeleiding een rondwandeling door het dorpje Jaw Jaw. Ondanks dat onze hutjes zowat in het dorpje Jaw Jaw staan, vinden de bewoners het toch wat vreemd als je als toerist in je eentje langs hun huisjes loopt. Daarom maken we gezamenlijk een wandeling

door het dorp om kennis te maken met de bevolking. Kenneth stelt de dorpsgids voor: 'Laat me jullie voorstellen aan onze dorpsgids dat is meneer Etto, hij is de zoon van de kapitein Erwin, hij is ook bootsman en ook beheerder van het kamp hier en gids. Hij gaat met ons rondlopen en dan wordt één en ander verteld over het dorp. We zeiden het gisteravond al, dit is een Rooms Katholiek dorp, dus in dit dorp zit de kerk naast offerplaatsen en kruidenbaden. Van de offerplaatsen

mogen foto's gemaakt worden, maar we mogen niet er op gaan staan. Ja o.k. laten we gaan'.

Zo gaan we op pad en passeren de rieten omheining en poort die logeer-oord en dorp scheiden. Gids Etto vertelt niet veel onderweg. Het lijkt alsof hij alleen maar mee loopt omdat de gewoonten dat voorschrijven. Zijn zangvogeltje in een kooitje draagt hij met zich mee. We houden halt bij de centrale offerplaats van het dorp en het is Kenneth die het woord voert: 'Beneden die waterval waar we morgen naar toe gaan, daar heb je dorpen die gesticht zijn na 1760. De originele marrondorpen zitten veel verder in het zuiden, maar deze dorpen aan de noordkant van die waterval zijn gesticht nadat er een vredesovereenkomst was gesloten tussen weggelopen slaven en de koloniale overheid. Hier zien we een centrale offerplaats, hier worden offers gebracht aan de voorouders. Hier wordt eten klaargemaakt en geofferd en de kleren, doeken, worden dan aan de paal gehangen. En aan de staat van de doek kun je zien hoe lang geleden er geofferd is. Dat bekertje daarboven wordt gebruikt om de pleng offers te doen, daar wordt alcohol ingeschonken, dan gaat iemand dat sprenkelen op de grond en dan wordt er gecommuniceerd. Dan kun je de voorouders om raad, hulp of genezing vragen. Of als je iets verkeerd hebt gedaan kun je ze om vergiffenis vragen.'

We lopen verder en komen bij de recreatiezaal, een afdak op stenen pilaren, Kenneth vertelt verder: 'het dorp Jaw Jaw is gesticht nadat die stuwdam gebouwd is. Het dorp lag oorspronkelijk in het stuwmeer, maar toen het water opkwam is het dorp in tweeën gevallen. Een deel is naar het noorden gegaan en dit deel is hier naar toe gekomen. Hier is de recreatiezaal, dorpscentrum.....'.

Onder een simpel afdakje staat een merkwaardig uitzierend machine, we lopen er op af en krijgen uitleg: 'Dit is ook zo'n project, dit is een cassave-rasper. Er worden cassavewortels hier gestopt en er is een motor hier die de rasper draait. Dit is door een vrouwen-organisatie tot stand gebracht'. Rien vraagt of het nog steeds gebruikt wordt. 'Ja, als je goed kijkt kun je nog cassavemeel op de grond zien. En die motor zit hier, het is een benzinemotor, een omgebouwde lichtmotor'.

We kijken door de ramen van een huisje en zien wanden vol behangen met pannen. Is dit de keuken? Kenneth vertelt hoe het zit: 'Dat is de bruidsschat die een man geeft aan de vrouw als ze gaan trouwen. En het geloof is dat het de waarden van het huwelijk weergeeft. Dus als je uit die potten gaat koken gaan ze achteruit in waarde en dan gaat ook je huwelijk achteruit. Om je huwelijk stabiel te houden moet je ze ieder jaar schoonmaken en aan de wand ophangen. Potten die ze gebruiken horen gewoon in de keuken thuis ... kijk en hier is de keuken'. De keuken waar echt gekookt wordt is een afdak naast het huis. Hier wordt gekookt op een houtoven. In de

hoek liggen rijstballen en aan de wanden hangen ook pannen maar dan minder glimmend als die van de bruidsschat.

Dan passeren we de bakkerij. Hier wordt van gewoon tarwe meel brood gemaakt, dus geen cassave brood. Op een bord hangen de broodprijzen. Hans merkt op: 'nou dat is niet duur ... 10 broden voor 3 dollar, dat is geen geld. Dan kun je wel een broodje kopen, beter dan die kleffe witte-broodjes die we bij het ontbijt krijgen'. Een mooi stenen huis springt er uit tussen al die houten huisjes. 'Ja dat is een privé-woning van iemand die geld heeft, het is van een bekende Nederlandse mevrouw die het huis heeft laten bouwen', zegt Kenneth. 'Ze is van hier, maar ze woont nu in Nederland, zo'n beetje een vakantiehuis, een cadeau aan de familie'.

Net ver hier vandaan wordt Kenneth aangesproken in het Sranantongo door een mevrouw die in deuropening van haar huisje staat. Ons ontgaat de inhoud, maar het is wel duidelijk dat ze een bekende van Kenneth is. 'Die mevrouw heeft een paar roerlepels maar ze denkt dat ze te groot zijn voor jullie, maar ze wil ze toch laten zien, misschien is er een dwaze Kijk, hier zijn de roerlepels voor grote potten'. De mevrouw laat ze lachend zien, het lijken wel roeispanten. 'Ja ze zijn groot ja'. Carin schiet in een lachbui en vertegenwoordigt onze mening: 'ze zijn heel mooi maar we hebben niet van die grote pannen, het lijken wel peddels voor een boot'. 'Maar ze hebben hier ook hele grote potten, soms als je voor een heel dorp moet koken en als je op hout kookt dan moet je ook ver van het vuur staan', weet Kenneth. 'Kijk hier een plantje, misschien is het een bekende, dit noemen ze kwintoe, dit wordt gebruikt bij verkoudheid bij jonge kinderen te genezen. Dan wordt het vermengd met kokosolie'. Carin ruikt het al vanaf een afstand: 'ik ruik het hier al, koriander ... ja lekker... straks lopen we allemaal blaadjes te snuiven'. Kenneth: 'En dit hebben we al gezien, dit is anijs, de basis ingrediënt voor de gelukswassing'.

Een meneer heeft het erf rondom zijn huisje wel heel bijzonder aangekleed. Het lijkt op een keurig verzorgde tuin met bloeiende planten. Niet alleen sierplanten maar ook een cacao struik. Kenneth herkent het meteen: 'cacao!, hier zitten de cacao boontjes, dit kun je ook als snoep eten, dit is zoet-zuur, en is hier waar cacao poeder van wordt gemaakt'. Vol bewondering kijken Carin en Ineke naar de kleurrijke tropische vruchten. 'Heel mooi he, zo'n vrucht, ik zou ze allemaal wel mee willen nemen voor op de fruitschaal'.

De route gaat verder, via de medische post naar de school. Uiteraard is de school vandaag dicht omdat het zondag is. Het is bekend dat er bij de school veel vogelspinners leven en inderdaad zien we een grote vogelspin in de dakgoot van het lage gebouw. 'Kijk, hier zit er eentje oh ja een grote is helemaal niet zo'n grote voor Nederlandse begrippen wel! kijk overal waar je die witte nesten ziet kunnen vogelspinners zitten daar boven je hoofd vogelspinners!' Sheila

probeert een goede foto van een vogelspin te maken maar het donkere beest kleurt niet zo goed tegen de donkere dakgoot. Met een stokje probeert Kenneth het beest naar een lichtere ondergrond te bewegen. Dat mislukt en het beest kruipt voorgoed weg tussen de dakpannen van het laag overhangende dak. 'Wat is dat voor spul dat daar op de muur zit?', vraagt iemand. 'Dat is vleermuizenpoep!'

Er zit geen glas in de ramen van de school, maar wel grof gaas. Ik kijk door het eerste raam aan de voorkant van het gebouw. Het is blijkbaar de kamer van het schoolhoofd of de lerarenkamer, als ze dat hier tenminste kennen. In een hoekje staat een radio zend-ontvanger, waarschijnlijk het enige communicatiemiddel met de rest van het land. Kenneth vertelt dat er een tekort aan leerkrachten is in het binnenland. Als de onderwijzers eenmaal hun bevoegdheid op zak hebben vertrekken de meesten naar Paramaribo. Daar valt meer te verdienen. We kijken verder in de andere lokalen. Op de schoolborden staat nog met krijt geschreven waar men vrijdag mee bezig geweest is. Op het ene bord staan nog rekensommen en op een ander bord rijen met Nederlandse woordjes. In een hoekje van een bord staat een waarschuwing: 'een rot gebit een pijnlijk bezit, een goed gebit een kostbaar bezit'. Het meubilair ziet er echt heel oud uit. Hannie roept: 'dit is allemaal tweede hands meubilair uit Nederland, dat is nog uit de tijd van mijn ouders, en kijk er zit nog een potje in voor inkt. Dan is het zeker 50 jaar oud.'

De school is het eindpunt van de rondwandeling door Jaw Jaw. Via een kortere route lopen we terug naar Oord Djamaika en zijn dan rond het middag-uur terug. Tot aan de lunch kunnen we dan relaxen en kijken of de was al droog is. Vanochtend hebben we een meisje uit het dorp bereid gevonden om voor ons de was te doen. Voor een kleine vergoeding wil zij graag onze kleren schrobben en boenen op de stenen aan de rivieroever. Het is een plezierige verrassing als ik mijn wasgoed redelijk schoon gewassen zie hangen aan de drooglijnen die aan de zijkant van de hut bevestigd zijn. Wonderlijk dat het meisje al die kleren van de halve groep ook nog bij de juiste hut heeft gehangen. Nu moet de zon nog het werk doen om het droog te krijgen. Zelf moet ik opletten om het betijds binnen te halen als er een nieuwe regenbui dreigt.

Na de lunch is er een boottocht gepland naar twee dorpen stroomopwaarts langs de rivier. Het middageten was vrij vroeg vandaag, zodat we om half drie al kunnen vertrekken. De korjaal ligt al klaar en Etto, de 'gids' van vanochtend, is de bootsman. Het eerste dorp langs de Suriname-rivier waar we zullen aanleggen ligt op een half uur varen. Het heet Nieuw Aurora en al vanaf het water valt een grote imposante kerk op. De korjaal legt aan en op de oever lijkt het of er een heel ontvangstcomité staat te wachten. Natuurlijk krijgen we ook hier weer een gids die ons officieel rondleidt, maar in de praktijk niets zegt. Dit keer draagt deze gids geen vogelkooitje met zich mee, maar een grote draagbare radio. Op het moment

dat we vanaf het smalle steigertje aan land stappen staat de radio op maximale sterkte. Kenneth kan zich boven de herrie niet verstaanbaar maken en vraagt of het iets zachter kan. De radio gaat zowat uit en dan gaat het beter.

‘Jongens hier zijn we in het dorp Nieuw Aurora, dit is een van de Christelijke dorpen. Dat is een naam gegeven door mensen van de evangelische broedergemeente en dat is oorspronkelijk uit Duitsland. En hier is één van de dorpen waar mensen Winti afgezworen hebben. Het dorp is te verdelen in twee delen, een stuk is heidens nog en dat is het gedeelte wat hier heet Chalikondre, maar in principe is het één dorp. Het gedeelte van de Christenen is aangegeven door een vuilnisbelt wat midden in het dorp loopt. Als je niet goed kijkt kun je dat bijna niet zien. Het is in principe één dorp. En de Evangelische broedergemeente is een gemeente die er van uitgaat dat je niet alleen evangelie moet geven aan de mensen, maar dat je ook moet helpen om dingen op te zetten. En de Evangelische Broedergemeente is bijzonder populair in het binnenland vanwege de medische zorg. De meeste ziekenhuizen, poliklinieken zijn van de Evangelische Broedergemeente. Ze hebben in de loop van de rivier vier medische posten, waaronder Lado-ani een is. Er is een klein ziekenhuis, er zijn artsen, verpleegkundigen vanuit Paramaribo. Bij de waterval waar we gaan is er ook een ietsje groter ziekenhuis ook van de Evangelische Broedergemeente. We kunnen door het gedeelte van de Evangelische Broedergemeente lopen en dan komen we in het gedeelte van de heidenen en dan lopen we door naar de medische post.’

En zo gaan we op pad met de ‘gids’ voorop, radio op de schouder, maar wel uit. De huisjes in dit dorp zijn ook van hout maar hebben een eigen stijl. Het zijn lage huisjes met een puntdak. Er is veel aandacht besteed aan de versiering van het hout. Geometrische figuren in de houten voorgevel zijn kenmerkend voor de stijl van dit dorp. Er zijn hier bewoners die wel graag op de foto willen, tenminste als je belooft de foto later op te sturen. De dorpelingen hebben doorgekregen dat er toeristen aangekomen zijn en de handel kan gaan beginnen. Zo worden we aangeklampt door een verkoper van sambaballen. Rien verzamelt muziekinstrumenten en wil wel een paar kopen. De ‘gids’ leidt ons naar de dorpswinkel en er is altijd wel iemand die wat koopt. Sebina koopt een paar slippers.

Een opvallend houten huis van drie etage in lichtblauw geschilderd valt het niet te missen. Het heeft een puntdak en een paar dakkapellen. Alles aan het huis is een beetje scheef, net of het op instorten staat. De afbladerende verf versterkt die indruk. Het lijkt nog het meest op een *Pippi Langkous* huis. ‘Hier woont mijn ex’, zegt Kenneth als we passeren.

We wandelen verder en komen terecht in het naburige plaatsje Lado-ani. Het hoogtepunt van Lado-ani is het vliegveld, eigenlijk is het niet meer dan een landingsstrip op een terrein waar de begroeiing gekapt is en nu gras groeit. Later deze week zullen we hier vandaan per

vliegtuig vertrekken naar Paramaribo. Kunnen we ons alvast voorbereiden. Behalve het grasveld staat er nog een klein laag betonnen gebouwtje en dat is alles. Je kunt alleen maar herkennen dat het een vliegveld is aan de kunststof regencontainer die op een hoek van het gebouw staat. In grove slordige letters staat er: ‘Lado-ani airport’. Enkele dames overwegen of ze in plaats van de vliegreis toch maar niet de langere tocht per korjaal en bus zullen maken.

Vlakbij het vliegveld, aan de oever van de rivier is de medische post Lado-ani gevestigd. Daar lopen we nu heen want de korjaal is daar ook heen gevaren en wacht ons daar op. De medische post zelf is gesloten, maar een blanke dame in bikini is aan het zwemmen en baden in de rivier tegenover de medische post. Misschien de zuster van de polikliniek?

Voor het vervolg krijgen we de keus: varen naar een goede plek om te zwemmen of nog een volgend dorp bezoeken. Er heerst verdeeldheid in de groep, sommige willen zwemmen, andere willen naar het volgend dorp. In overleg met de bootsman Etto wordt besloten dat we naar het volgende dorp zullen varen en voor de zwemliefhebbers wordt een gunstige plek gezocht. Het is ongeveer een kwartier varen naar het volgend dorp en de korjaal ligt aan op een plek waar de stroming in de rivier gering is. De zwemliefhebbers kunnen hun gang gaan en ik sluit aan bij de groep voor het dorpsbezoek. Carin, Ineke, Sheila en ik volgen Etto die ons het dorp zal laten zien. Het blijkt zijn eigen geboortedorp te zijn. Hoewel hij in Jaw Jaw woont en werkt, zitten zijn vrouw en zijn dochtertje in dit dorpje. De wandeling gaat vrij direct naar het huisje waar zijn dochtertje woont. Een lief klein meisje van een jaar of vier. Zijn vrouw zien we nergens. Wel maken we kennis met hun huisdier: de boshaa. Een prachtig dier om te zien, zo groot als een flinke kat, spitse snuit, glanzende vacht getooid met strepen. Het dier is heel snel, staat bijna geen seconde stil en is dus lastig om op de foto te krijgen. Maar toch is dat gelukt. Op de terugweg maken we nog kennis met de oma van Etto, een gerimpelde oude vrouw die beter wel een BH of een bovenstuk had kunnen dragen.

De zwemmers hebben lang genoeg gezwommen en met de korjaal varen we terug naar Jaw Jaw. Ruim voor zonsopgang zijn we terug, zodat we voldoende tijd

over hebben om aan de rivieroever de rijkgevulde dag onder het genoot van bier of rum-cola nog eens te evalueren.

's Avonds is er in het kamp nauwelijks iets te doen. Na het eten rest er niets anders dan lang natafelen en daarna een boek pakken, wat lezen of puzzelen. Dat allemaal bij het licht van die ene lamp die onder de overkapping hangt waar de eettafels staan. Alle vliegen, muggen, torren en andere niet te identificeren beesten komen ook op het licht van die ene lamp af. Snel ziet het zwart van de vliegende beesten rondom de lamp die boven de tafel hangt. We ontdekken dat je maar beter niet onder die lamp kunt zitten, want anders krijg je steeds een hele fauna aan beesten op je vallen, in je haar kruipen of over je armen kietelen. Om elf uur 's avonds gaat de lichtmotor uit en dan wordt het nog donkerder en nog stiller in het kamp.

Maandag 10 mei - Djumu

Volgens het programma zouden we nu in Dan-Paati overnachten hebben. Door zeer recente problemen tussen de lokale bevolking en de eigenaar van dat logement is het niet mogelijk daar te overnachten. Dan-Paati ligt een paar uur varen verder stroomopwaarts aan de Suriname-rivier. Oorspronkelijk zouden we dan vandaag een boottocht maken naar Djumu bij een grote stroomversnelling daar waar de rivieren Rio en Rio Grande bij elkaar komen. Omdat we nu in Jaw Jaw zijn, is het erg lang varen naar Djumu, wel vijf uur werd er eerst gezegd. Velen in de groep zeggen dat vijf uur heen en vijf uur terug in een korjaal echt te lang is. Het animo voor deze boottocht is dan aanvankelijk niet groot. Later wordt verteld dat de heenreis vier uur duurt en de terugvaart drie uur, omdat het dan met de stroom meegaat. Dat klinkt aanvaardbaar, dus om half negen 's morgens staat iedereen klaar om in de korjaal te stappen.

Het weer is vandaag goed, nog geen donkere wolken gezien. De waterstand is hoog en dus zijn de beruchte stroomversnellingen in de rivier gemakkelijk te passeren. Bij slechts één stroomversnelling moet de bootsman duidelijk zijn best doen en voorzichtig tussen rotsen onder de waterspiegel door laveren. Kenneth staat in de punt voor in de boot en moet ook goed opletten. Het geluid van het kolkende water geeft aan dat het hier ondiep is en we zien de rotsen links en rechts. De boot schommelt wat meer, maar verder gaat het passeren van deze stroomversnelling gemakkelijk. Een andere boot lijkt minder fortuinlijk geweest te zijn geweest, want midden in de rivier lijkt een korjaal met een handjevol mensen vast te zitten. Enkele mannen staan naast de boot in het water, zo ondiep is het daar. Blijkbaar heeft men geen hulp nodig, want onze bootsman gaat gewoon verder.

Aan beide zijden langs de rivier groene muren met de dichte begroeiing van het tropisch woud. Het water is verder kalm en af en toe komen we andere korjalen varende in de andere richting tegen. Opeens staat Kenneth voorin de boot op en roept iets in het Sranantongo naar de bootsman. Snel mindert de boot vaart en gaat uiteindelijk in de achteruit naar een plek langs de oever waar Kenneth iets heeft gezien. Het blijkt dat er hoog in de bomen langs de rivieroever een luipaard zit. De boot ligt nu stil en iedereen staart omhoog naar de boomtoppen. Steeds meer mensen gaan nu de luipaard ontdekken. Hoe ik ook mijn best doe en in tussen de takken tuur, nog steeds zie ik zelf niets. Nou weet ik ook niet goed waar ik naar uit moet kijken en ondanks alle aanwijzingen van mijn medereizigers lukt het mij niet om het beest te zien.

De keukendames hebben goed voor ons gezorgd en een koelbox met proviand meegegeven. Zo hebben we ook koffie en thee aan boord. Rond koffietijd gaat er een dienblad van voor naar achteren door de boot met

thermoskannen met heet water, oploskoffie, theezakjes, bekertjes en speculaasjes.

Door enkele dames wordt even later verzocht om een plasstop te houden. De bootsman gaat op zoek naar een geschikte plek om te stoppen. De eerstvolgende mogelijkheid blijkt de aanlegsteiger bij een schooltje te zien. Hoe het plaatsje heet waar dit schooltje bij hoort komen we niet te weten. Het is blijkbaar net een pauze van de lessen, want als de boot koers zet naar de steiger drommen alle schoolkinderen samen op de steiger. Een heel welkomst comité! Behalve de dames die om een stop gevraagd hadden, maken ook andere gebruik van de gelegenheid. Dus ik zelf besluit ook om uit de boot te klimmen en even aan land te gaan kijken. Uit alle

meegebrachte voorraad verstrekt Kenneth een nieuwe rol toiletpapier, aan alles is gedacht. De belangstelling voor ons toeristen is wel leuk, maar maakt het vinden van een plasgelegenheid in de natuur lastig. Kenneth informeert bij de school of er toiletten beschikbaar zijn. Dat lijkt nogal lastig te zijn, maar er komt een oplossing. We mogen het toilet in één van de onderwijzers-woningen gebruiken. In de buurt van de school staan kleine woninkjes en de hoofdonderwijzer stelt zijn toilet beschikbaar. In zijn woonkamer kunnen we wachten en om de beurt van de badkamer gebruik maken. Het huisje is sober maar netjes ingericht. De trots van de onderwijzer is de kleine TV en videorecorder die op een keukentafeltje staan. In het leuke gesprek dat we met hem hebben legt hij uit dat hij hiermee op de hoogte blijft van wat er in de rest van de wereld gebeurt. De badkamer ziet er netjes uit en het toilet heeft zelfs een stortbak, maar helaas functioneert die niet, zodat we toch nog met een emmer moeten doorspoelen. Weer terug in de boot informeert Kenneth waar de toiletrol is gebleven. Oh die is op het toilet blijven staan, logisch natuurlijk.

De boottocht is prachtig en dankzij de onderbreking, de koffie en de fruithapjes is de vier uur snel om. We bereiken het eindpunt: de brede stroomversnelling Tapa

Watra vlak bij het dorpje Djumu. Hier vloeien de Rio en Rio Grande samen tot de Suriname-rivier. De Suriname-rivier lijkt hier te eindigen en komt uit op een zeer brede waterval. Links ligt het plaatsje Djumu, waar eigenlijk alleen de medische post van te zien is. Recht vooruit de brede muur van de waterval en rechts een strandje waar vrouwen bezig zijn met de was.

De bootman legt aan bij het strandje door recht er op af te varen. De punt van de korjaal loopt vanzelf vast op het strand. Het is hier een ideale plek om te badderen in het koele stromende water. Als we ons klaar maken om in het water te gaan valt het op dat de wassende huisvrouwen zich terugtrekken. Zo'n drukte en belangstelling van toeristen vinden ze vervelend. Het badderen duurt niet lang, want er begint wat regen te vallen en we gaan het strand weer op om te zorgen dat de tassen niet nat worden. Uit de korjaal wordt een zeil gehaald waar we alle tassen onder kunnen leggen. Spoedig wordt het weer droog en we stappen in de korjaal. De bootman stuurt de korjaal zo dicht mogelijk naar de waterval als hij durft. Zo kunnen we het natuurgeweld van heel dichtbij bekijken. De volgende stop is aan de overzijde van de rivier. Hier is gras, zijn er bankjes en onder een grote boom creëren we een lunchplek. Uit de koelbox komt de lunch voor vandaag, een schaal met Surinaamse nasi, fruit en limonadesiroop. Staande eten we uit plastic bakjes en ook dit keer smaakt alles weer voortreffelijk dankzij de kookkunsten van Thelly en Nolly.

Het grote modern uitziende gebouw op honderd meter afstand is de medische post van Djumu. We wandelen naar binnen, eigenlijk om te vragen of we van het toilet gebruik mogen maken. Tegelijk kunnen we dan wat rondkijken. Het valt op dat er veel medische artikelen uit Nederland komen, in de gang staat een rolstoel met nog een bordje van een Haarlems ziekenhuis er op.

Aan de hoofdzuster vraag ik of ze, net zoals deze rolstoel, nog meer spullen uit Nederland heeft. 'Jawel zoals deze tafel komt uit Nederland, de bedden komen ook uit Nederland', antwoord ze. Ik vraag of dit het grootste ziekenhuis is van Boven-Suriname. 'Ja, je hebt hulpposten en je hebt hoofdposten, maar hier heb je het grootste gebouw, het staat al langer dan 40 jaar,

misschien omdat het helemaal van steen is gebouwd. Nu ligt er maar 1 patiënt, zij, zij heeft iets ernstigs, ze heeft voortdurend koorts van onbekende oorzaak. 'Het is toch geen malaria?', vraag ik. 'Nee het is geen malaria.' Sebina heeft in het Haarlemse ziekenhuis gewerkt waar de rolstoel vandaan komt, het bordje met DEO-Haarlem zit er nog op. De hoofdzuster is best bereid om voor de foto te poseren naast de rolstoel.

Op de terugvaart naar Jaw Jaw passeren we Dan Paati, het eilandje waar we volgens het programma twee nachten zouden verblijven. Al vanaf het water ziet het vakantieoord er idyllisch uit. Leuke, degelijke houten huisjes staan langs de waterkant en allemaal voorzien van eigen douche en toilet. Echter het kamp is volledig onbewoond. Alles ziet er uit of het in der haast verlaten is. Alle deuren van de huisjes zitten op slot, dat nog wel. De gemeenschappelijke ruimten, zoals de eetzaal en de bar zijn wel toegankelijk. Want het is niet meer dan een degelijk houten afdak. De eetzaal ziet er leuk uit en de bont gekleurde tafelkleedjes liggen er nog. Ze dreigen weg te waaien bij ieder zuchtje wind. In bar staan gemakkelijke stoelen met stoffen bekleding. De bar is gezellig aangekleed en ziet er uit alsof de barman even weggelopen is. Achterin staan boekenkasten half open. In die kasten vakantielectuur voor de gasten die er niet zijn. Op een hoekje van de bar ligt het gastenboek. We slaan het open op de laatst beschreven bladzijde en lezen het trieste verhaal van de laatste, toevallige Nederlandse, gasten die noodgedwongen het vakantiecamp hebben moeten verlaten. Er zijn conflicten gerezen met de plaatselijke bevolking door financiële problemen met de eigenaar, de heer Rench. Daarom heeft de bevolking alle buitenboordmotoren in beslag genomen. Zonder motoren voor de korjalen is het kamp volledig onbereikbaar en onleefbaar. Daarom was een overhaaste sluiting onvermijdelijk. Ze wensen de Heer Rench veel succes met zijn verdere onderhandelingen en hopen dat er spoedig een heropening kan plaats vinden. Als we dit Dan Paati vergelijken met ons oord Djamaika dan concluderen we dat dit luxe kamp hier wel heel comfortabel geweest zou zijn, maar vast niet zo gezellig als in het primitieve Jaw Jaw.

De terugtocht van Djumu naar het kamp in Jaw Jaw duurt iets minder dan vier uur, omdat we nu met de stroom mee varen. Toch moeten we onderweg benzine voor de buitenboordmotor bijkopen. Ergens onderweg leggen we aan bij een dorpje naast een paar andere korjalen. Naast onze boot ligt de korjaal van een paar vrouwen die blijkbaar groente en fruit verhandelen. Terwijl ze de groente uit de boot laden, kwebbelen ze onbevangen in hun eigen taal, het Sranantongo, er op los. Ze doen net of ze geen Nederlands verstaan of spreken, maar toch reageren ze onmiskenbaar in hun eigen taal op onze opmerkingen. Of misschien lachen ze ons wel uit over de 'domme' dingen die wij zeggen.

We zijn om ongeveer zes uur 's avonds terug in het Oord Djamaika. Net op tijd want daarna barst de regenbui voor vandaag los. Rest voor vandaag het avondeten en daarna onder het licht van de enige lamp boven de eettafel deze goed bestede dag nog eens evalueren.

Dinsdag 11 mei - Gelukswassing

In de dagen dat we hier in Jaw Jaw zijn heeft Kenneth contacten gelegd met de medicijnman van het dorp. Zo komt het dat we deze ochtend een rituele gelukswassing zullen ondergaan, of een koloku wasi, zoals men hier zegt. Het is een ritueel waarbij lichaam en geest worden gereinigd. Hiervoor worden speciale kruiden in het bos gezocht en smeekt de medicijnman de voorouders om gezondheid en bescherming van lichaam en geest. 's Morgens om tien uur melden we ons in badkleding bij de wasplaats aan de rivieroever.

Kenneth introduceert de medicijnman die gekleed is in een bont gekleurde omslag doek over één schouder: 'Jongens de medicijnman is klaar, hij zegt dat je je hier kan aanmelden met die dingen die je gaat wassen. Dingen die niet gewassen zullen worden moeten hier achterblijven.' Wij worden met z'n zessen opgesteld in een kleine kring en de medicijnman strooit zand over de schouders van de deelnemers aan de gelukswassing. Onderwijl murmelt hij onverstaanbare klanken. De medicijnman spreekt geen of nauwelijks Nederlands, zodat Kenneth alles moet vertalen.

Na de start van het ritueel worden we verzocht het water in te gaan. 'Het eerste gedeelte is afgelopen, dan gaan we het water in', vertaalt Kenneth. Voorzichtig dalen we het trapje naar de rivier af. Het water is hier aan de oever niet diep, maar het is wel glibberig. We moeten weer in een kring gaan staan. Tot ons middel staan we nu in het

water en de medicijnman in het midden van de kring. Hij hoost ons om de beurt nat met de grote bladeren van de anijsplant onder het zingen van onverstaanbare klanken. Daarna moet ieder een duik nemen in de rivier. Dat ritueel moet vier maal herhaald worden. Op de kant staan de dorpsbewoners toe te kijken en uit hun hilariteit zou je kunnen concluderen dat onze gelukswassing niet *helemaal* volgens het voorgeschreven ritueel verloopt. Waarschijnlijk is het de bedoeling om bij de duik echt helemaal onder te gaan, maar de meeste van ons smokkelen en gaan een beetje door de knieën. Vanaf de kant komen de orders van Kenneth: 'Weer groeperen, nog drie keren...'

Na de vierde keer hopen en duiken komt vanaf de kant het verlossende woord: 'Jullie kunnen er uit, maar eerst

spugen in het water voordat je er uitkomt ... Sheila daar blijven staan, er komt nog een stuk'. De medicijn heeft ondertussen een stuk van een dikke stam van een plant afgeknapt. 'Jullie kunnen één persoon kiezen die dit gaat vastpakken en dan moeten de andere een ketting maken en naar de zonsopkomst kijken en dan doorlopen'. Zo worden we dan hand in hand lopend naar onze slaaphutten gedirigeerd. Sheila loopt voorop met in de vrije hand het stuk stam van een plant. Het is de bedoeling dat deze stam neergelegd wordt in het slaapvertrek. Uiteraard gaat Sheila naar de hut van haar en andere drie dames. In overleg plaatst ze het ding op een plankje naast de deur. Nu maar hopen dat het geluk niet alleen voor de bewoners van haar hut geldt.

De medicijnman is ondertussen begonnen met het klaarmaken van het mengsel voor de wassing. Hij snijdt bladeren en kruiden fijn en mengt die in een teiltje. Daar over heen gaan een paar emmers met water uit de rivier. De rum en een drankje genaamd 'Sweet Soppie' moeten we zelf toevoegen onder het in gedachte uitspreken van een wens. 'Jullie moeten dit sprenkelen in één pot, om de beurt en bij het sprenkelen kun je je wensen uitspreken'. Na wat aarzelen is Sebina de eerste die een flinke scheut in de eerste oranje teil mikt: 'zal ik maar beginnen, of begin jij?', aarzelt Sebina. Kenneth moedigt aan met: 'dus je doet het in de pot waarmee je gaat wassen, dus diegene die met deze gaan wassen doen het hierin'. Zo geven we dus de fles rum door aan elkaar en kieperen een flinke scheut in één van de twee teilen, 'Ja doorgeven estafette.....'. Dan moet er volgens het ritueel ook nog de 'Sweet Soppie' aan toegevoegd worden. Van de twee flessen rum die we van te voren zelf in de dorpswinkel gehaald hebben gebruiken we er maar één. De andere is door de medicijnman veiliggesteld. Dan blijkt dat we iets nodig hebben om het mengsel over ons heen te gooien. 'Hebben jullie kalebassen om te scheppen?', vraagt Kenneth. Nee, daar hebben wij niet voor gezorgd. De medicijnman loopt weg en is in enkele minuten weer terug met twee kalebassen. Kenneth legt uit wat er nu moet gebeuren: 'Nou krijgt iedere pot een schep, dan moet je zelf het water over te heen gieten'. 'Met de bladeren erbij', vraagt iemand. 'Nou nee eigenlijk alleen het aftreksel', verduidelijkt Kenneth. 'De mensen kunnen nu gaan baden en je kunt weer een weer een wens doen. Dit is het belangrijkste onderdeel van de gelukswassing'. En tot Sebina: 'een beetje opschuiven zodat het water niet terug in de pot komt'. Met tweeën gelijk kunnen we ons nu overgieten met aftreksel van het mengsel. Het ruikt prettig naar alcohol. Het is een fotogeniek moment en de rest van de groep, die niet aan de wassing deelneemt, fotograferen er op los met de camera's van de deelnemers. Het is een spetterend festijn vol vrolijkheid en het aroma van de rum. Via Kenneth komen de laatste instructies van de medicijnman: 'Hij zegt je mag je nu omkleden, en als je het weer wilt doen mag je terugkomen en water halen.' Sheila vraagt zich af of dit nu was: 'We zijn dus nu klaar

met het officiële gedeelte?’ Aan Els vraag ik hoe zij zich nu voelt: ‘ik voel me schoon en beter, ik voel me happy’.

Er hangt deze ochtend een feestelijke sfeer in het dorp en het oord Djamaika en dat komt niet door onze gelukswassing maar door de verwachte komst van een belangrijk persoon. Het dorp Jaw Jaw krijgt namelijk bezoek van de presidentsvrouw, mevrouw Liesbeth Venetiaan. Ze komt hier voor de opening van een workshop over HIV- en aids preventie bedoeld voor de jeugd vanaf twaalf jaar. Op de ochtend voor haar komst wordt het gras nog eens extra gemaaid en wordt bovenaan de trap naar de aanlegplaats voor boten een erehaag van palmladeren gemaakt. Alle schoolkinderen van het dorp zullen de presidentvrouw verwelkomen met een lied. Ze wordt rond de middag verwacht, maar de hele ochtend zijn de schoolkinderen al aanwezig en wachten ze gespannen af. Hebben ze in ieder geval tijd genoeg om hun welkomstlied nog een keer te oefenen. Een groepje meisjes zit op een bankje en repeteert het lied nog een keer. De tekst hebben ze allemaal met de hand opgeschreven op een papiertje. Ik luister mee en het klinkt schattig. Op de tekst van ‘de uil zat in de olmen’ is het nu: ‘wees welkom op Jaw Jaw, wees welkom...’ en dan verder in het Sranantongo. Het is niet duidelijk hoe laat mevrouw Venetiaan komt, sommige zeggen na twaalf uur, andere zeggen om twee uur. Niemand weet het dus precies. Het schijnt dat ze overnacht op het eilandje in de rivier waar we direct op uitkijken. Daar is ook een vakantieparkje gebouwd, maar luxer dan dat van ons. Ondertussen wordt het steeds

voller met schoolkinderen en mensen uit het dorp. Wanwege de drukte rondom onze slaaphutten, besluiten we voor de zekerheid voor deze ene keer het hangslot op de gammele deur toch maar eens te gebruiken.

Zo rond twee uur zien we een korjaal met enkele militairen vanaf dat eilandje in de rivier naar onze aanlegsteiger varen. Duidelijk een teken dat het bezoek aanstaande is. Het groot schoolkinderenkoor wordt opgesteld op de oever vlakbij de kerk. Dan is het zover, er komen drie korjalen vanaf het eiland in de rivier aangevaren. De inzittenden dragen oranje zwemvesten. Het koor op de oever zet het welkomstlied in onder aanvoering van de vrouwelijke dominee. Terwijl het koor

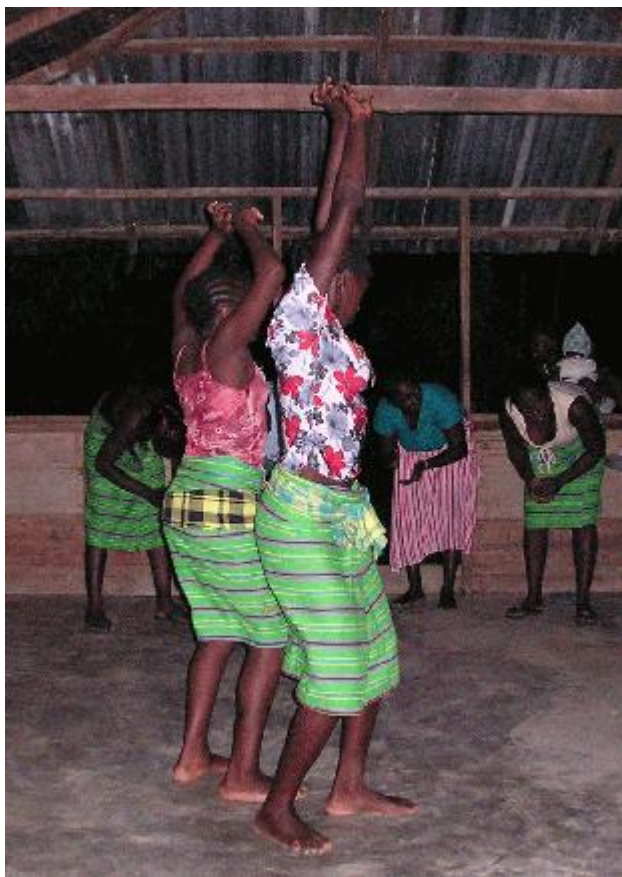
zingt draaien de korjalen een paar rondjes over de rivier. Behalve mevrouw Venetiaan komt er ook een heel gevolg mee. Zo wordt ze onder andere vergezeld door het hoofd van het district Boven-Suriname. Deze man is de enige in een uniform. Ter ere van haar bezoek is deze ochtend het gras in het oord Djamaika extra gemaaid en de paden aangeharkt. Boven aan de trap naar het water is een erehaag van palmladeren gemaakt.

De sfeer bij de ontvangst is gemoedelijk en ontspannen. Wij als toeristen mogen heel dichtbij komen en maken deel uit van de erehaag boven aan de trap. Mevrouw Venetiaan heeft voor iedereen vriendelijk woord en ze heeft er geen bezwaar tegen om even te poseren voor de foto samen met Hollandse toeristen. Terwijl ze handjes schudt met de vertegenwoordigers van Jaw Jaw begint het koor weer te zingen, ditmaal een ander lied. Van de mensen uit het dorp had ik al begrepen dat mevrouw Venetiaan hier komt om een workshop te openen, maar helemaal duidelijk is het nog niet. Daarom vraag ik het mevrouw Venetiaan zelf. ‘Ja, we gaan met de jongeren praten over de problematiek rondom H.I.V. en aids, maar vooral wat zij denken, en wat voor oplossingen zij eventueel willen aandragen. Want het probleem in heel Suriname is groot.’ Hoeveel dagen blijft u hier vraag ik haar. ‘Eén dag, we blijven vandaag, we werken morgen met ze, maar we komen terug want het werken vandaag moet ze verder aan het werk zetten tot een presentatie. En dus in juni komen we terug en dan gaan zij datgene wat ze verwerkt hebben presenteren en daar is een prijsje aan verbonden natuurlijk’. ‘U opent de workshop?’, vraag ik. ‘More or less ja’, ‘Maar u geeft het niet zelf?’, ‘Nee, nee, ik ben echt niet daartoe in staat’. ‘Daar heeft u uw mensen voor?’. ‘Ja daarom zijn we met zo’n grote groep, basic life skills vooral, die groep is er mee bezig en hun jongeren’. Dan vraagt Carin of ze ook nog met Liesbeth op de foto mag: ‘Mevrouw Venetiaan mag ik met u op de foto?’. ‘Nou heel snel dan, want ze beginnen al te lopen’.

Na de ontvangst begeeft mevrouw Venetiaan zich met haar gevolg naar het dorps huis, hier zullen de verder plechtigheden zich voltrekken en zal zij de workshop openen. Omdat ik benieuwd ben wat er verder gaat gebeuren volg ik haar en haar begeleiders naar het dorps huis. Er staat een rij houten stoelen klaar en het geheel is eenvoudig versierd met vlaggen. Alle belangstellenden staan langs de kant opgesteld. Het duurt een hele tijd voor er iets gebeurd. Dan wordt zij ook hier weer toegezongen met een lied in het Sranantongo, dus helaas voor ons onverstaanbaar. Daarna wordt zij toegesproken door het hoofd van de school, maar helaas ook niet in het Nederlands. Nu is het niet meer te volgen en ik wandel terug naar Oord Djamaika want het is al lang etenstijd geweest. Daar tref ik mijn groepsgenoten weer die al bezig zijn de lunch op te scheppen.

’s Avonds na het eten wacht ons nog een festijn, er staat een culturele avond op het programma. Op de laatste avond van het verblijf in Jaw Jaw zal door het dorp een

optreden verzorgd worden van een dansgroep en een Kawina muziekgroep. Onder het afdak van de gemeenschappelijke ruimte waar we normaal eten, zetten we de tafels en de banken aan de kant om ruimte te maken voor de dansgroep. Onze gids, Kenneth, kondigt de dansgroep van Jaw Jaw aan, bestaande uit de

dames uit het dorp:

‘De groep gaat twee soorten dans presenteren, en het optreden duurt ongeveer een half uur. Daarna komt er een muziekgroep en die speelt dan moderne muziek, waarbij jullie worden uitgenodigd om mee te dansen. Deze groep gaat een dans presenteren en die dans heet “sakettie”. Dat is een dans die met de voeten gedaan wordt. Het is een beetje voetenspel. En dat is een dans die ontwikkeld is tijdens de slavernij. Bij die dans worden liederen gezongen waarbij sociale situaties bezongen worden, persoonlijke problemen, liefdesproblemen worden bezongen. Er werden liederen gezongen om elkaar te stimuleren om het harde werk op de plantages te kunnen doen. Dat hebben ze behouden na het vluchten in het bos om elkaar te ondersteunen om het harde leven aan te kunnen, of om persoonlijke problemen te uiten. Nu wordt het nog gedaan om liefdesverhalen te vertellen, persoonlijke ruzies te bezingen, politieke situaties te bezingen. En de dans wordt meestal gedaan bij het afsluiten van een rouwperiode en bij nachtwakers om elkaar een beetje aangenaam bezig te houden. Er zijn mensen die zich er gespecialiseerd in hebben in de dorpen. Bij de “sakettie” wordt met de voeten gedanst en het is zaak dat je zo snel mogelijke bewegingen met de voeten maakt. Het wordt

ook door heren gedaan, de heren vinden het een beetje vrouwelijk, maar normaal doen heren ook we mee. In Jaw Jaw hebben we geen heren bereid gevonden om dat te doen. Dat is de eerste dans en de tweede dans is een erotische heupdans, dat heet Banamba. En bij die dans hoor je met je heup en je middel te dansen, erotische bewegingen te maken. En bij de Banamba dans worden schuine teksten gezongen. En na deze groep komt er dan een muziekgroep om Kawina-muziek te spelen, dat is ietsje modernere muziek. Laten we de groep uitnodigen en aanvuren met een warm applaus...’

Een groep dames gekleed in vrolijke groene en gele kleuren betreedt het geïmproviseerde podium. Ze stellen ze op in een halve kring en beginnen, voorover gebogen

staande, een ritmisch geklap. Het ritme ondersteunt het gezang van de groep. Een van de dames doet een solo dans in het midden van de kring. Het klinkt vrij eentonig en het schijnt vooral om de tekst te gaan. De nummers zijn kort en tussen door geeft Kenneth een vertaling van de tekst:

‘En dat is een lied dat iets zegt over het sterftecijfer, over hoeveel mensen al heel jong sterven. En dat lied zegt laten we nu feest vieren, laten we nu plezier maken zolang we nog in leven zijn, want tegenwoordig sterven mensen op heel jonge leeftijd’.

Bij een ander lied wat volgens mij erg op het vorige lied lijkt, vertaalt Kenneth:

‘Dit lied gaat over een man en een andere vrouw, als deze man jouw versierd moet je er niet op ingaan hij heeft zijn vrouw’.

Na het optreden van de dames dansgroep is de muziekgroep aan de beurt. Zij spelen Kawina muziek en gebruiken daarbij alleen zelfgemaakte percussie-instrumenten. Ondertussen is het hele dorp uitgelopen om te kijken, te luisteren, maar vooral om mee te dansen. De muziek lijkt eentonig maar heeft een perfect swingend dansritme. Samen met de dorpsbewoners wordt er gezellig gedanst en de dorpingen zijn nu niet meer terughoudend of verlegen tegenover de toeristen. Het wordt een avond die nog lang zal bijblijven in de herinnering.

Woensdag 12 mei - Binnenlandse vlucht

Vandaag vertrekken we uit Jaw Jaw en zullen per vliegtuig terug naar Paramaribo reizen. Omdat het een klein vliegtuig is, zal er geen plaats zijn voor de kokkinnen Thelly en Nolly. Zij vertrekken iets eerder al per korjaal naar Atjoni en vandaar met de Jumbo bus naar Paramaribo. Nog snel voor ze vertrekken maken we een groepsfoto, dit is de laatste moment dat we helemaal compleet bij elkaar zijn. Kampbeheerder en bootsman Etto wordt bereid gevonden om de foto te maken.

Per korjaal varen we in een half uur naar Lado-ani en meren aan bij het kleine medische centrum. Vanaf hier is het maar een klein stukje lopen naar het vliegveld. Naast onze eigen bagage moeten we nog twee grote koelboxen mee terugnemen, nu zijn ze leeg. Handig als je bagage op wieltjes hebt. Met één hand trek ik mijn eigen tas voort en met de andere sjouw ik één kant van een koelbox. De route voert over een geitenpad naar de landingsstrip, of te wel het vliegveld. Het is niet meer dan een kaal gekapt stuk oerwoud dat nu veranderd is in een hobbelige grasveld van enkele honderden meters lang. Aan een zijde staat op een paal een rode windzak. Het kleine gebouwtje dat naast de landingsstrip staat is nu open, maar daarbinnen is niets, alleen maar schaduw en enige koelte. Dan begint het wachten op de komst van het vliegtuig. Het is nu half twaalf en het vliegtuig wordt om twaalf uur verwacht. Of dat Surinaamse tijd of toeristentijd is weten we niet. Om de wachttijd te doden pakt Kenneth de gitaar er bij en speelt nog een keer La Bamba.

Tot onze verbazing horen we om tien voor twaalf al gebrom ergens uit de verte. Boven de boom toppen zien we het vliegtuigje verschijnen. Snel al is het toestel aan het andere einde van de strip geland en het maakt nu een draai en komt over het grasveld aangehobbeld. Het is een klein twee motorig propeller vliegtuigje een Nomad Turbo Prop van de maatschappij Gummel Air. Iedereen schiet foto's van het naderende toestel. Door de enige beambte van de luchthaven worden we gewaarschuwd niet te dichtbij te komen, want vlak voor ons moet het toestel nog een draai van 180 graden maken. De piloot, een man op gevorderde leeftijd, stapt uit en opent de twee bagageluiken. Eén achter, in de staart en een luik in de neus van het toestel. Een uitklaptrapje van drie treden geeft toegang tot de passagiersruimte. Hier staan slechts twaalf stoelen, we zijn inclusief Kenneth, met z'n dertienen. Dus Kenneth blijft achter en gaat net als Thelly en Nolly met Korjaal en bus naar Paramaribo. De bootsman van onze korjaal heeft het vertrek van het vliegtuig afgewacht. Dus Kenneth kan met de korjaal weer terug. Net op tijd weet hij nog te voorkomen dat zijn rugzak ook in de laadruimte van het vliegtuig verdwijnt. Het gebeurt niet zo vaak dat er een vliegtuig in Lado-ani landt, dus het hele dorp is uitgelopen om te kijken. Tien minuten na aankomst van het toestel zijn we al gereed voor vertrek.

Omdat ik als één van de eerste ben ingestapt, zit ik vlak achter de piloot en heb naar voren uitzicht op het instrumentenpaneel. Aan de rechterzijde kijk ik onder de vleugel en de motor door. Naar schatting is het vliegtuig toch minstens vijf en twintig jaar oud.

De vlucht duurt precies 42 minuten en onderweg hebben we een prachtig uitzicht, onder andere op het Brokopondomeer. Op het navigatiescherm bij de piloot kan ik zien dat we in een nagenoeg rechte lijn omhoog, naar het noorden vliegen. Het opstijgen gaat onverwacht soepel en gemakkelijk en de herrie in de cabine valt best mee. Boven het gebrom van de motoren uit hoor ik het gekwetter van de mascotte: de papagaai in de doos op

de knieën van Carin. Naar beneden kijkend zie ik de Suriname rivier en dan al snel het Brokopondomeer. We vliegen niet erg laag en regelmatig wordt het uitzicht naar beneden belemmerd door wolken. Het lukt mij niet om op het instrumentenpaneel af te lezen hoe hoog we vliegen. Hoewel het lijkt alsof we in een recht lijn vliegen is de piloot toch druk bezig met de stuurknuppel en maakt telkens kleine koerscorrecties.

De landing is niet op 'Zanderij', maar op de kleine luchthaven 'Zorg en hoop', vlakbij Paramaribo. Die naam van die luchthaven is overigens afkomstig van de

voormalige plantage die hier ooit gevestigd was. Sneller dan verwacht staat het vliegtuig weer aan de grond en taxiet een klein stukje naar het luchthavengebouw. En ook deze luchthaven stelt niet veel voor. Het is eigenlijk niet meer dan een grote schuur van golfplaten. De piloot wordt door een luchthaven medewerker geholpen met het uitladen van de bagage. Alle tassen worden op een platte kar geladen. Zelf duwen we die kar de golfplaten schuur binnen. Formaliteiten hoeven niet vervuld te worden, zodat de kar meteen door gereden kan worden naar de straatkant van de loods. Voor het eerst zijn we zonder reisbegeleider en er staat nog geen bus. Dus bellen maar naar Mena-Eng, de lokale reisorganisator. Ik weet het telefoonnummer in mijn notitieboekje te vinden en Sheila heeft een mobiele telefoon die het doet. De bus komt zo wordt er aan de andere kant gezegd. Deze luchthaven heeft zowaar wat te eten. Bij het kraampje in de 'aankomsthal' koop ik een Surinaams broodje, niet zozeer om de honger te stillen, maar om wat te doen te hebben.

De bus komt snel en brengt ons naar het relatief luxe AaBeCe hotel in Paramaribo, want na een verblijf van twee weken in de jungle verlangen we naar een echte warme douche en een wasmachine en schone droge kleren. De douche is echt warm en aan de receptie geef ik alle kleren af die gewassen moeten worden. Met Sheila, Sebina, Lisenka en Rien ga ik daarna de stad in. Paramaribo voelt vertrouwd aan, net alsof je echt thuis komt. Op een terras met uitzicht op de Suriname rivier bestellen we wat te eten en te drinken. Het valt op dat het leven in het binnenland zoveel anders is. Dit Paramaribo is zo 'stads', met druk autoverkeer, mensen die ergens naar toe onderweg zijn. In de stad lijkt de temperatuur ook wel frisser, nette kleding en lange broek is hier de norm. Hoe anders dan het binnenland, waar korte broek en slippers eigenlijk noodzakelijk zijn en waar je niet veel meer kunt doen dan luieren voor je hut. Op het terras evalueren we de afgelopen weken en kijken nu al met weemoed terug op de reis door het binnenland. Ik heb het gevoel dat we het eerste deel van de reis nu gehad hebben. Hierna komt deel twee van de reis en dat zal een ander karakter hebben. Maar ongeacht wat er nu nog komt heb ik het gevoel dat we het mooiste deel gehad hebben. Ik zou zo weer terug willen naar de hut in Jaw Jaw aan de rivier.

De rest van de middag besteden we aan kuieren door Paramaribo en winkels kijken. In een winkelstraat schieten Sheila en Lisenka een kledingzaak binnen, Sheila wil slippers kopen. Dat kan nooit lang duren en samen met Rien wacht ik buiten voor de winkel. Het gaat ondertussen een beetje regenen en we schuilen onder de luifel van de winkel. Net zoals de andere winkelende Paramaribo-ers. Zo komt het dat Rien en ik aangesproken worden door een vriendelijke Surinaamse heer. We zien er wat al te toeristisch uit en zo gaat het gesprek al snel in de richting waar we geweest zijn en waar we nog heen zullen gaan. Iedereen in dit land is familie van elkaar en iedereen kent iedereen. Zo blijkt dat de medische post in Djumu die we bezocht hebben, mede opgericht is door

de neef van de heer waar we mee spreken. Hij vraagt ons wat we in Nederland voor de kost doen. Zo'n vraag mag ik graag pareren door te vragen wat hij zelf denkt. Zo schat hij mij in als bioloog die vlinders bestudeert, vanwege mijn bril. Ik werp een blik in de winkel en zie de dames net uit een pashokje komen. Het gaat dus verder dan een paar slippers en het zal waarschijnlijk nog wel even duren. Tot aan de tijd dat de dames bepakt met tassen weer uit de winkel komen, kunnen we de tijd vullen door het gesprek met deze heer. Hij waarschuwt ons nog voor de vele gemene muggen in Nieuw Nickerie, daar zullen we nog heen gaan. Het is ondertussen zowat vijf geworden, winkelsluitingstijd, dus er kan niet meer gekocht worden.

Op de wandeling terug richting het hotel besluiten we het avondeten eenvoudig te houden. Vlakbij is een Kentucky Fried Chicken. Een Amerikaans ingerichte gelegenheid met 'fast-food'. Het zou niet mijn keus geweest zijn en om toch iets te eten bestel ik kipvingers, een portie patat en een cola. Het is eetbaar, maar het is niet te vergelijken met het Surinaamse eten dat we twee weken lang in de jungle hebben gehad. De helft eet ik op en de andere helft gooi ik weg. Snel terug naar het hotel waar om negen uur Kenneth nog een briefing zal geven over de rest van het programma.

Donderdag 13 mei - Fietstocht

Vandaag maken we een fietstocht aan de oostelijke oever van de Suriname-rivier. 's Morgens zijn de huurfietsen al afgeleverd door Mena-Eng en beneden voor de ingang van het hotel neergezet. Iedereen gaat mee, behalve Carin dan, zij besteedt deze dag liever aan winkelen. Om half tien vertrekken we in een lange stoet op de huurfietsen naar de haven in het centrum. Er waren negen gewone fietsen en drie ATB's afgeleverd. Dus koos ik voor een ATB. Het is wel wennen en uitkijken op een vreemde fiets tussen het links rijdende verkeer. Bovendien heb ik nog problemen met de versnellingen, de hendeltjes op het sturen reageren nog niet zoals ik verwacht. Ook dreigt door de schakelproblemen de ketting er soms af te lopen.

Zonder ongelukken bereiken we met z'n allen de haven en Kenneth regelt twee tentbootjes voor de tocht naar de overzijde van de Surinamerivier. Een bootje voor ons en een bootje voor de fietsen. Op de route aan de oostzijde moeten we nog steeds achter elkaar aan fietsen. Door het drukke verkeer is naast elkaar fietsen niet mogelijk. De route gaat over asfaltwegen en door het landelijke plantage gebied. Inderdaad staan er nog steeds bordjes met de nu wat komisch aandoende namen als 'Lust tot Rust' en 'Zeldenrust'. Door het tempo verschil dreigt de groep uit elkaar te vallen. Iemand stelt voor om de langzaamsten voorop te laten rijden en dat helpt. De groep blijft nu beter bij elkaar zonder frustraties en irritaties.

De eerste stop op de route is bij een tehuis voor Indiaanse kinderen. Dit tehuis wordt geleid door een Nederlander die vanuit zijn kerkelijke stichting hier heen gezonden is. Het kindertehuis is gesitueerd pal aan de oever van de Surinamerivier en is een kolossaal houten gebouw van drie etages. Het staat op palen van een kleine twee meter hoog, zodat er onder het huis een royale ruimte is die gebruikt kan worden als berging of om de was te drogen. Hier vindt ook het gesprek plaats met de Nederlandse tehuisleider. In ruim een half uur horen we van alles over het leven in dit tehuis voor Indiaanse wezen.

Een volgende, niet door Kenneth geplande, stop is in Nieuw Amsterdam bij een Javaanse tempel. Het gebouw valt vanaf grote afstand meteen op door de kleur. Een soort fel mintgroen en versierd met goudkleurige accenten. Geen rechthoekig gebouw, maar vol met koepels, torentjes en minaretten. Iedereen springt van de fiets af om foto's te maken van deze grappige tempel. Zachtjes begint het weer te regnen, maar aan de andere kant van de weg kunnen we schuilen bij een supermarkt. Gelijk maar wat extra water en een broodje kopen.

Daar waar de Commewijne-rivier samenvloeit met de Suriname-rivier schuilen we voor de volgende regenbui. Hier is een politiepost en de agenten zijn hier heel

gastvrij. Op de warande staan we droog en kijken ondertussen uit over het water. Volgens de agente die achter een oude schrijfmachine een procesverbaal zit te tikken zien ze hier ook geregeld dolfijnen dartelen in de rivier. Op de politiepost staan schrijfmachines en zijn de computers nog niet doorgedrongen. 'Ja, in Paramaribo hebben ze computers, maar het zal nog wel een paar jaar duren voor wij ze hebben', aldus de agente. Gertjan wil naar het toilet en wordt de weg gewezen. 'Waar is de emmer om door te spoelen', vraagt Gertjan. Ja, dat is een probleem, eerst moet er gezocht worden naar een emmer. Misschien ergens achter het gebouw? 'Ja', zegt de agente, 'als ik naar het toilet moet ga ik gewoon even naar huis, want ik woon hier heel dichtbij'. Alles komt in orde en het wordt spoedig droog, zodat we de fietstocht kunnen vervolgen.

De volgende stop op de fietstocht is bij de oude suikerriet verwerkingsfabriek De Mariënborg. Tot de jaren zestig van de twintigste eeuw heeft de Nederlandse Handelsmaatschappij (NHM), voorloper van de ABN-AMRO, geprobeerd de suikercultuur tot grote hoogte te brengen. Mariënborg kreeg zestig kilometer railtransport. Stoomlocomotieven reden het riet uit het 6000 ha grote areaal naar de fabriek. Machines voor de vervaardiging van suiker, maar ook alcohol werden door elektriciteit aangedreven. Na jaren van voorspoed stagneerde de aanvoer van suikerriet. Door slechte oogsten en een dalende marktprijs konden de rietplanters het financieel niet bolwerken. Mariënborg werd gedwongen haar eigen rietplantage uit te breiden. In 1964 deed de NHM de suikerplantage van de hand aan een cultuurmaatschappij in Amsterdam. Tien jaar later verkochten de Amsterdamse eigenaren Mariënborg voor één symbolische gulden aan de Surinaamse overheid. Suriname werd opgezaaid met een kapotte onderneming en honderden ambtenaren. Begin jaren tachtig sloot Mariënborg noodgedwongen haar poorten. Het ontslaan van de ambtenaren ligt echter politiek gevoelig. Honderden arbeiders ontvangen nog altijd hun

loon. Hoewel door de inflatie de waarde van het salaris tot een dieptepunt is gedaald.

Vroeger een bloeiende industrie, nu wordt de fabriek overwoekerd door het oerwoud en langzaam door een paar arbeiders afgebroken. Bij de poort van de Mariënborg zit nog altijd een portier in zijn loge, we

mogen het terrein betreden maar wel op eigen risico. De fiets parkeren we bij de vervallen gebouwen en zien de deels al gesloopte machinerie en glimmende ketels waarmee vroeger het suikerriet verwerkt werd.

In de half gesloopte fabriekshallen klinken geluiden alsof er gewerkt wordt, het zijn enkele arbeiders die stukje bij beetje de fabriek afbreken. We lopen een hal binnen en Kenneth geeft een korte uitleg:

‘Dit is de suikerrietperser en de suikerrietstomerij, die ketels die stonden boven op. Kijk er staat er nog eentje

daarboven. Dus hier werd suiker en rum gemaakt. Ja, suikerriet werd daar uitgeperst en daarboven tot suiker gekookt. En alcohol werd hiernaast gedestilleerd’. ‘Die silo’s is toch dat hoge ding daar?’, vraagt Lisenka. ‘Kijk aan de rechterkant is er nog eentje over. We kunnen doorlopen naar achteren en daar kun je het proces beter volgen’.

Stappend over modderplassen en langs struiken bereiken we achterkant van de hal. De achtermuur staat er niet meer, dus je kunt zo naar binnen. Kenneth gaat verder met de uitleg: ‘Kijk hier werd de suiker aangeleverd per

trein en per trolley, hier allemaal in, werd gespoeld en dan ging het op een band en dan het dan zo door die draaiers en daar werd het dan uitgeperst en gingen alle sappen die kant op stromen’. Midden in de fabriek treffen we een eenzame koe aan, vastgebonden met een touw aan een betonnen pilaar. ‘He een koe kijk nou! Kees! Een koe in de fabriek!’, roept Hannie. ‘Ja ik zou ook wel weg willen als ik daar zou staan’, merkt Hans op.

Door de vele stops om te schuilen voor de regen zijn we een beetje buiten het tijdschema geraakt en voor de rest van de dag zijn er met andere mensen afspraken gemaakt, zodat Kenneth ons maant om de tocht te vervolgen. Zelf had ik best nog wel wat langer rond willen kijken bij de Mariënborg en vooral ook bij de woninkjes van de arbeiders die er nog steeds staan. Door het maken van foto’s ben ik achterop geraakt en ik moet flink doortrappen om aansluiting te vinden. Niet ver van de plantagefabriek ligt het bootje van de familie Hagenmeijer klaar die ons naar de overkant van de Commewijne-rivier zal brengen. Daar zullen we lunchen in Fredericksdorp, een voormalige koffie- en cacao plantage die geheel gerestaureerd is en nu in gebruik is als luxe hotel. Maar eerst moeten we met z’n allen en

twaalf fietsen op het bootje. Voor de laatste fiets die aan boord wordt gehesen is alleen nog ruimte helemaal op de voorpunt van de boot. Er hoeft niet veel te gebeuren of die fiets valt in het water. Als motorist dient de zoon van de Heer Hagenmeijer.

Op oever van de Commewijnerivier ligt de voormalige plantage Fredericksdorp. Vroeger werd hier koffie en cacao verbouwd. Nadat de plantage niet meer gebruikt werd, zijn de houten gebouwen sterk in verval geraakt. De familie Hagenmeijer die al jaren eigenaar van de grond en gebouwen was, heeft enkele jaren geleden het initiatief genomen tot een grondige restauratie en een transformatie naar een luxe vakantie-oord. Zo is het grote directeurshuis nu te huur als vakantieverblijf voor groepen en zijn de opzichterswoningen verbouwd tot appartementen.

Op onze komst is gerekend en Mevrouw Hagenmeijer heeft een smakelijke lunch bereidt. Op de waranda staat een lange keurig gedekte tafel klaar. Witte tafellakens,

met mooi servies en bestek. Op het menu staat een keus uit Surinaamse nasi, of bami met kippenpoten en een variëteit aan groenten. Bijzonder smakelijk is het zelfgemaakte sinasappelsap. Door Mevrouw Hagenmeijer zelf geplukte sinasappels uit eigen bomen en in eigen huis tot sap verwerkt. Daar bestel ik nog een fles van.

Na het eten krijgen we een korte rondleiding over het moerassige terrein en als we te lang stilstaan worden we aangevallen door de muggen. Er worden foto's getoond en daarop zien we de staat van de houten gebouwen drie jaar geleden. Het leken toen nog vervallen krotten. Nu, na drie jaar hard werken, zijn de meeste gebouwen klaar en zijn ingericht als gastenverblijf. De buitenzijde ziet er in iedere geval schitterend uit. Aan een enkel gebouw wordt nog gewerkt en staat nog in de rode houtmenie. We wandelen verder.

'Hier werd suikerriet gekookt tot alles verdampt is, dan blijven alleen suikerklontjes over, kijk dit is de koffiedroogvloer, hier werden de boontjes in de zon gedroogd. Deze oude stookketel is nu waterreservoir. En dit is de directeurswoning geweest, is nu ingericht als vakantieverblijf, jullie kunnen door de ramen naar binnen kijken'. Glurend door de ramen kijken we naar het interieur van wat vroeger de directeurswoning was. We zien niet echt veel, alleen een royale zithoek met mooie stoelen.

Heer Hagenmeijer zelf is niet meegegaan op de rondleiding, alle toelichting komt van Kenneth: 'Ze hebben op verschillende huizen gewoond op deze plantage, pas drie jaar geleden begonnen met het opknappen van deze huizen'. Ze wonen hier al 28 jaar tussen deze bouwvallige huisjes en toen ineens kregen ze het licht van we kunnen er wat mee doen. Ja die mevrouw vertelde nog dat ze vanuit de kamers kon vissen omdat het allemaal onder water liep kon ze vanuit het balkon vissen vangen. Hier voorin loopt een dam die alle plantages aan de rechteroever van de Commewijne met elkaar verbindt. Als je hier doorloopt kom je op plantage Rust en Werk, Berlijn, Margaretha, tot aan de rivier. En je kan ook deze kant op, daar is geen doorgaande weg, is meer een smal pad. Dit is ingepolderd ...'. Soppend door de modder op dit moerassige terrein bereiken we de boot die ons verder zal vervoeren. Maar eerst moeten alle twaalf fietsen weer aan boord gehesen worden.

De Hagenmeijer boot brengt ons naar de west-oever van de Suriname-rivier. Aangemeerd wordt bij een houten steiger die ver het water insteekt. De steiger is lang en heel erg smal en ook nog gammel. Bijna gaat het mis bij het uit de boot en op de steiger tillen van één der fietsen. De fiets kantelt en hangt even op de kop boven het water. Even vreest Ineke dat haar fototoestel uit die fietstassen in het water geplonst is. Het valt echter mee, alle inhoud zit nog in de fietstas. Vanaf hier is het een kort stukje fietsen naar een luxe hotel, waar we gebruik zullen maken van het zwembad. Dit is allemaal van te voren geregeld in het door Mena- Eng bedachte programma voor deze dag. Het openlucht zwembad ligt

op de binnenplaats van het hotel en we zijn de enige gebruikers. Het loopt tegen het einde van de middag dus de dagelijkse regenbui valt weer te verwachten. Als de donkere wolken zich aftekenen aan de lucht wordt het tijd voor aankleden en naar het AaBeCe hotel terug te fietsen. Een tochtje van ongeveer een half uur. Het gaat nu niet meer in een lange stoet, maar ieder gaat alleen of in kleine groepjes op eigen tempo terug.

's Avonds worden Rien en ik door Sheila, Sebina en Lisenka uitgenodigd om mee te gaan naar een roti-restaurant. Ik weet nog niet wat roti is, wel eens van gehoord, en ik ga mee. Sheila weet wel een adres en via de hotelreceptie is een taxi snel besteld. Het valt niet mee om met zijn vijven in de taxi te komen. Met z'n vieren op de achterbank en dan nog de deur dicht krijgen is lastig. De chauffeur helpt met aandouwen en de deur dichtpersen. Vanaf boven, op de eerste etage, kijken de achterblijvers lachend toe. Gelukkig duurt de rit naar het roti-restaurant niet lang en ik ben blij als ik er uit kan. Ik had verwacht dat een roti-restaurant een sfeervol Surinaams eethuis zou zijn. Het lijkt echter meer op een Amerikaanse MacDonalds. De zaak telt twee identieke etages en we besluiten om boven te gaan zitten. Aan het buffet doe je de bestelling en de keus bepaal je aan de hand van borden op de muur, net als bij de Mac. Ik kies voor roti, met kip, groenten en cola en dan maar afwachten wat er komt. In ruil voor de betaling krijg je een nummertje en kun je vast plaats nemen. Het wordt wel omgeroepen.

Roti is dus een soort pannenkoek die je gebruikt als bestek. Messen en vorken hebben ze hier niet. Eten doe je dus met de handen. Stukje roti afscheuren en daarmee de kip of de groente invouwen. Echt bijzonder lekker vind ik het niet, maar ik heb het in ieder geval een keer geprobeerd. Servetten hebben ze hier ook niet. Wel hangt er aan een kant van de zaak een hele rij wasbakken. Dat hoort dus blijkbaar zo: eerst het vette eten uitbundig met de handen eten en dan met veel water en zeep de handen weer wassen. Alleen als wij de handen willen wassen en ingezeept hebben is er net een storing in de waterleiding: geen water.

Voor de terugrit bellen met het nummer dat we van de taxichauffeur gekregen hebben. Dezelfde taxi komt en weer lukt het om met vier mensen op de achterbank de deuren dicht te krijgen.

Vrijdag 14 mei - Groningen

Vandaag verlaten we het vertrouwde AaBeCe-hotel en laden de bagage in de bus voor een tocht naar het westelijk deel van Suriname. Het einddoel voor vanavond wordt Nieuw Nickerie, gelegen daar waar de Corantijn rivier in de Atlantische Oceaan uitstroomt. Onderweg stoppen we een paar maal. Zoals bij het monument voor de slachtoffers van een vliegtuigongeluk met een Surinaams toestel, al weer vele jaren geleden. Of bij een kleurrijk Hindoestaans tempeltje. Of gewoon omdat iemand een hele mooie en bijzonder bloem in de berm ziet groeien.

Zo rijden we dus met de bus zonder haast vanuit Paramaribo naar het westen van Suriname. Het eerste doel is de plaats Groningen. Na veertig kilometer slaan we af van de geasfalteerde hoofdweg en via een hobbelige zandweg, die zich tussen akkers van de Hindoestaanse en Javaanse landbouwers door slingert, komen we aan in Groningen. Dit plaatsje staat vol met beelden en monumentjes die verwijzen naar de immigratie van vierhonderd Groningse en Gelderse boeren in het jaar 1845. De boeren moesten zich toeleggen op de landbouw en veeteelt, omdat de slavernij op de plantages niet al te lang meer zou duren. Het experiment werd echter een groot fiasco. Door tegenwerking van de plantagehouders, die de werkende blanken een slecht voorbeeld voor hun slaven vonden, en de tropische ziekten, nam het aantal boeren snel af. In 1853 werd het experiment gestaakt. Slechts zesenvijftig Hollanders waagden zich aan de lange reis per boot terug naar Nederland. Het handjevol resterende boeren kreeg betere landbouwgrond toegewezen en vestigde zich voorgoed. Tot zover de geschiedenis van het Surinaamse Groningen.

Aan het eind van de zandweg vol met kuilen begint het gemoedelijke dorp Groningen. Aan één zijde van het dorpsplein staat het commissariaatsgebouw, de bestuurszetel van het district. Op het strak gemaaid grasveld staan vier koperen kanonnen, wijzend richting de Salamanca-rivier. Hier treffen we ook de vriendelijke medewerkster van het districtsgebouw die ons een korte rondleiding door het centrum van Groningen geeft. Ze is

niet al te groot, maar wel aardig en stelt zich voor als Irene. Ze staat al klaar als we het districtsgebouw binnenkomen. Meteen steekt ze van wal: 'Zullen we gaan? De plaats is u allen welbekend he, Groningen, overbekend bij u denk ik in Nederland. Hebt u al foto's geschoten?.....Hier hebt u zo'n monument van de Nederlandse boeren, ze hebben dit voor ons achtergelaten. We hebben het wel een beetje vernieuwd, betegeld, netjes gemaakt. Ze woonden toen aan de overkant van de rivier, waar u een heel groot bos ziet, maar er is een heleboel vrij land aan de overkant. Maar er woont niemand meer daar. Vroeger heette het daar Voorland. Er woont niemand meer daar, zonde ja. Vroeger pakte we de boot, ik ben niet van hier maar ik woon hier al veertig jaar. Er woonde geen mensen meer daar, maar men plantte rijst. Dit is het monument van Lala Roek van de Hindoestanen toen ze in Suriname aankwamen toch? Met de eerste boot die Hindoestanen brachten ja.' 'En alle boeren zijn hier vertrokken?', vraagt iemand. 'Ja, één is hier begraven. Er zijn nog wel een paar afstammelingen hier, zoals Timmer, van Dijk en Loor. Meneer Loor is niet van hier maar heeft wel een perceel hier. De rest van de boeren zijn vertrokken, ja. Daar hebben we een zwembadje, wilt u even kijken?' 'Ja leuk!', zegt Carin, en we wandelen richting het openluchtzwembadje. Het is nu nog maar half gevuld met water en een waterpomp die veel herrie maakt is bezig het nog ontbrekende water er in te pompen. Mevrouw Irene vertelt verder: 'We zijn bezig een beetje te versieren, als we een feestje hebben maken we het een beetje mooi'. We wandelen verder over het centrale plein met de keurig gemaaid grasgazonnen, langs het riviertje met een steigertje en een theehuisje in aanbouw. Verder langs de dienstwoning van de Districts Commissaris, iemand die wij burgemeester noemen. Irene keuvelt verder: 'U bent over de blauwe brug gereden toch? Daar in die bocht heb ik gewoond. 'Oh, dit is de bakkerij'. Het bakkerijtje vullen wij aan, want alles wordt hier met verkleinwoorden geschreven. We passeren het oude gerechtsgebouw, dat nu niet meer in gebruik is. Het gebouw heeft veel weg van een paardenstal. 'Daar achter is de gevangenis, die is nog actief', meldt Irene. We lopen de voormalige rechtszaal in en aan de achterkant achter een hek zien we de gevangenis. Achter de raampjes zien we de gevangenen in hun cellen. 'Er zijn twee deuren en er zijn vier kamers en ze groeten altijd al ze mensen zien', zegt Irene. Vanachter de gevangenisraampjes wordt uitbundig gezwaaid. 'Wat hebben jullie nodig?', roept Sheila. '....koekjes? ..., die hebben we niet bij ons'. 'Hoe gaat het met jullie?', roept één van de gevangenen. 'Goed!, met jullie wat minder denk ik', antwoordt Sheila. Vanuit de rechtszaal gaan we links af en komen uit bij het laboratorium. 'Is dit het medisch laboratorium', vraag ik aan Irene. 'Ja, medisch laboratorium, voor zwangerschaptesten, urine-onderzoek, bloed en dat soort kleine dingen. Voor groot onderzoek wordt je wel

verwezen naar Paramaribo, maar dit is echt voor kleine onderzoekjes. En daar is onze poli, de dokter werkt daar en ze woont hier. Ja een vrouwelijke arts hebben we hier'. 'En hoeveel mensen wonen hier in dit district?', vraag ik, 'Zo'n dertienduizend in het district en in plaatsje Groningen zelf vierduizend mensen, waaronder Javanen, Hindoestanen, weinig Creolen'. En met: 'Ja dit is de omgeving zo'n beetje', besluit Irene de tour. 'Leuk hoor, en u woont hier zelf ook?', vraagt Carin. 'Ja ik woon hier ook, nou dit is het'. Met een welgemeend: 'nou leuk om te zien, dank u wel voor de uitleg...', nemen we afscheid van Irene.

Voor de bus weer vertrekt besluit ik in het districtsgebouw nog even van het toilet gebruik te maken. Aan een beambte achter een loket bij de ingang vraag ik waar het toilet is. Ik wordt verwezen naar ergens achterin het gebouw. Eind van die gang, dan links en meteen rechts. Het toilet is makkelijk gevonden, maar in heel Suriname heb ik nergens zo'n smerig toilet gezien als hier. Daar waren de gelegenheden in de binnenlanden schoon en hygiënisch bij. Het leek zo'n keurig en zindelijk stadje dat Groningen.

De bus volgt de weg verder naar het westen, nu weer over een asfalt weg. De lunch zullen we gebruiken in het plaatsje Totness. In mijn reisgids lees ik over Totness: "het is het enige dorp van betekenis in het district

Coronie en heeft zelfs straten achter de oost-west verbinding. U weet dat u in Totness aangekomen bent als u de gele schelp van het Shell pompstation tussen de bomen ziet uitsteken. Tegenover het pompstation is een roots-rock-reggae bar, die alleen opengaat als eigenares Angela daar zin in heeft. Het Revolutieplein is op vrijdag- en zaterdagavond erg gezellig. Voor die gelegenheid zet de eigenaar van de Javaanse warung zijn televisie en video buiten. Onder het genot van een portie bami wordt gezamenlijk een actiefilm bekeken. Later op de avond wordt het pas echt druk als de films een wat pikanker karakter krijgen". Dit omschrijft heel aardig de sfeer van Totness, hoewel we nog Angela, nog de Javaanse warung gezien hebben. Voor de lunch heeft Kenneth een Chinees restaurant uitgekozen. Of eigenlijk is het de enige eet-mogelijkheid in de verre omtrek. Bij binnenkomst lijkt de zaak totaal verlaten en niets wijst er op dat men op

dertien eters gerekend heeft. Door een keer flink 'volluk!' te roepen komt er wat leven in de zaak en de eigenaar komt ergens van achteren vandaan. De menukaart is eenvoudig: nasi, bami of tjap tjoi. Het is wel zo efficiënt als Kenneth de bestelling opneemt, want men spreekt hier weinig Nederlands. Alleen Chinees en Sranantongo. Naast het Chinese restaurant is een kleine supermarkt, het hoort blijkbaar bij elkaar. Als de bestellingen in de keuken aangekomen zijn, wordt de supermarkt tijdelijk even gesloten. Het winkelpersoneel moet meehelpen in de keuken. De wachttijd vullen we door nog wat te drinken te bestellen. En ach, vandaag hebben we geen haast.

Verder gaat de reis, richting Nieuw Nickerie. Een interessante plaats op de route is Wageningen. Na het passeren van een brug gaat het links af richting Wageningen, het ligt een klein eindje van de hoofdweg af. Opvallend bij binnenkomst in het dorp is het tragische bronzen beeld van een slavin met een afgehakte borst. Het enorme beeld is een verwijzing naar een van de gruweldaden van slavenhoudster Susanna Duplessis, die een slavin op deze wijze liet straffen voor de wellustige blikken die het meisje van haar meester opving. Het beeld werd opgericht in 1973 ter ere van honderdentien jaar afschaffing slavernij. Wageningen is gecreëerd voor de werknemers van de Stichting Machinale Landbouw. De prefab Bruynzeel-huizen staan rond het hoofdkantoor van het rijstbedrijf. Veel meer valt er niet te vertellen over Wageningen. We stappen dan ook niet uit en de bus maakt alleen een rondje door Wageningen. Een echt centrum ontbreekt. Er zijn wel scholen, een aantal kruideniers, een eethuisje en een hotel. Na een rondje van tien minuten, waarbij de bus echt heel langzaam rijdt, vervolgen we de route weer op de hoofdweg.

Aangekomen in Nieuw Nickerie lijkt het een wat saaie stad. De straten lopen haaks op elkaar en het ziet er kaal uit. In hotel De Vesting zullen we overnachten. Het is een plat gebouw zonder verdiepingen en de kamers zijn gesitueerd rondom een binnenplaats. Gelukkig hebben de kamers wel airco en dat zal noodzakelijk zijn om de muggen op een afstand te houden. Verder heeft het hotel geen sfeer. Na aankomst wil ik ergens water gaan kopen en op de hoek van de straat vind ik een bijzonder karakteristiek houten gebouw: de winkel van Fung. Binnen is echt van alles te koop. Naast koelkasten, fietsen, motorolie hebben ze ook water flessen. De eigenaar vertelt dat het gebouw minstens honderd jaar oud is en gebouwd met hout uit Holland. Het houtwerk verkeert nog steeds in goede conditie, maar het moet nodig opnieuw geverfd worden. Dat valt te zien aan de buitenkant, de weinige verf die er nog opzit, bladert er van af.

Na het betrekken van de kamers gaan we zo snel mogelijk door naar één van de attracties van Nieuw Nickerie en wel de Zeedijk. "Bij deze pleisterplaats aan zee is het aangenaam vertoeven", staat er in de reisgids. "Geeta Café verzorgt de rijstkip en de rum-cola. Onder het genot van een hapje en een drankje kan men kijken

naar de geiten en naar de dijk waaraan Nieuw Nickerie zijn naam dankt". De dijk moet het dorp beschermen tegen het water van de Atlantische Oceaan en de Corantijnrivier. Maar de dijk is het zorgenkindje van de Nickerianen. Achterstallig onderhoud heeft al eens een dijkdoorbraak veroorzaakt. Opdat het stadje niet weer door de Atlantische Oceaan wordt overspoeld is de renovatie van de Zeedijk grondig aangepakt. Enorme rotsblokken moeten permanente bescherming bieden tegen het wassende water.

De motor van de bus was nog warm en zo rijden we in een kwartiertje naar de Zeedijk. Op de dijk van de rotsblokken klimmen geeft een blik over de monding van de Corantijnrivier. Als het weer helder is zou je de overkant kunnen zien want daar ligt Brits-Guyana. Recht tegenover Nieuw Nickerie ligt aan de overzijde het aanmeerplaatsje Springlands. Het stadje vormt een springplank naar het achterliggende Brits-Guyana. Tussen Nieuw Nickerie en Springlands is een levendige handel van mensen en goederen ontstaan. Guyanese dagjesmensen wagen de oversteek in open houten bootjes om goedkoop te winkelen in Nieuw Nickerie. Vanuit Suriname worden kleding en sigaretten met winst in Brits-Guyana verkocht, een handel die door douaniers oogluikend wordt toegestaan. Backtrack is een vertrekpunt van kleine passagiersboten aan de Surinaamse kant van de Corantijn, waarbij men geen officiële uitlaatpost passeert. De open vissersboten leggen het traject in slechts vijftien minuten af, maar de overtocht is illegaal en kan tot een fikse boete leiden.

Op de dijk is ten behoeve van reizigers een Hindoestaanse gebedstempel ingericht. Het is een vierkant en kleurig gebouw versierd met potsierlijke ornamenten aan de buitenzijde. Aan de waterkant van de zeedijk staan tientallen gele vlaggen tussen de rotsblokken om de Hindoestaanse offerplaats aan te duiden. Als je de schoenen uittrekt mag je naar binnen in de tempel. Op de brandschone en spiegelgladde vloer zullen je sokken niet vies worden. Langs de wanden staan menshoge beelden van heiligen beschilderd in felle kleuren. Sommige figuren lijken menselijk, anderen hebben het hoofd van een dier. Het lijkt een vrolijke verzameling bonte beelden, maar mij ontgaat de betekenis.

Wandelend over de Zeedijk komen we bij de gedenksteen die aan de opening van de vernieuwde Zeedijk memoreert. Het staat vol met getallen, hoelang de dijk is, hoeveel beton en hoeveel rotsblokken er in verwerkt zijn en dergelijke. Maar ook een datum: 2 april 2003. Als je goed kijkt zie dat die datum gecorrigeerd is en dat er oorspronkelijk 1 april 2003 heeft gestaan.

Bovenop de dijk is een zandpad aangelegd, het heeft veel geregend en het pad is modderig. Een paar keer zakken mijn schoenen diep weg in de modder. Grote klodders blijven er aan hangen. Onder aan de dijk zien we de smokkelbootjes liggen en de eigenaren lopen rond op zoek naar passagiers. Het is Sheila die oppert dat we morgen maar naar Springlands moeten gaan, in plaats van de geplande tocht naar Bigi Pan. Voorlopige gaan we er niet op in. De eigenaren van de smokkelbootjes horen het belangstellend aan. Over de weg aan de voet van de dijk rijden de wagens van de douane langzaam voorbij, door het open raam vriendelijk groetend naar de groepjes smokkelaars die op de dijk staan.

's Avonds eten we in het Javaanse restaurant aan de overkant van de straat waar ons hotel De Vesting gelegen is. Het is de enige betrouwbare gelegenheid op korte loopafstand. Binnen blijkt het een grote zaak die niet erg sfeervol is ingericht. De ruimte is hoog, groot, heeft een galmende akoestiek en wordt verlicht door vele tl-lampen aan het plafond. De inrichting bestaat uit enkele lange tafels. Er naast is een bar en uit de openstaande deuren klinkt keiharde muziek. Het maakt een gesprek met de tafelgenoten onmogelijk. Bovendien zijn we de enige klanten in het restaurant. Alleen daar verderop in de bar zitten een paar mensen. Om iets aan de herrie te doen sluit ik de glazen deuren die restaurant en bar scheiden. Deze hint is duidelijk, de muziek wordt

wat zachter gezet. Het menu hangt op een bord aan de wand en kent slechts zo'n twaalf gerechten. De bekende nasi en bami, met en zonder kip, bakabana en soep. Aan een deftig houten bureau geplaatst op een verhoging zit de cheffin van het restaurant. Een streng kijkende dame, die vanaf haar troon alles overziet. Het schijnt dat je bij haar aan het bureau moet bestellen, maar voor ons toeristen maakt ze blijkbaar een uitzondering. Ze daalt af van haar troon en komt langs met een notitieblokje.

Het eten is hier uitzonderlijk goedkoop. Omgerekend nog geen twee euro kun je goed gevuld bord nasi krijgen met alles er bij. Dus een typische maaltijd met Surinaamse nasi, met gebakken banaan, kippenboutje, kousenband en komkommer. Te verkrijgen voor 4000 Surinaamse guldens, of te wel 4 Surinaamse Dollar, dus ongeveer 1,30 euro. Losse bakabana's is dubbeltjes werk. En het smaakt nog uitstekend ook. Echt een goed restaurant, goed eten voor heel weinig geld, zelfs de toiletten zijn schoon, maar voor de gezellige sfeer hoef je niet te komen. Voor het afrekenen verschijnen we één voor één voor het bureau van de cheffin.

Na de avondmaaltijd gaan een aantal van de groep naar de bioscoop. Er is een filmfestival in de dagen dat we hier zijn en de organisatie van dat festival ronselt bij de toeristen om de zaal enigszins gevuld te krijgen. In de organisatie van het filmfestival zit Hena Draaibaar, in Nederland bekend als Suriname correspondent, onder andere voor het Radio 1 journaal. Afgelopen middag bij aankomst hebben we Hena de hand geschud en zij nodigde ons uit voor het festival. Ik besluit het festival te laten voor wat het is en op de kamer met behulp van de airco te strijd met de muggen aan te gaan.

Zaterdag 15 mei - Bigi Pan

“Vogelliefhebbers en hengelaars kunnen hun hart ophalen in Bigi Pan. Dit beschermd gebied staat bekend als broedplaats van vele exotische vogels. Het water van de lagune wemelt van voedselvis als tilapia, snoek en trapeus”. Aldus de reisgids over het natuurgebied Bigi Pan. Wij gaan op deze morgen een boottochtje over de Bigi Pan maken. Afgaande op de reisgids belooft het een mooie tocht door de natuur te worden, onze eigen gids Kenneth zwijgt verdacht over de Bigi Pan. Met de bus rijden we naar de aanlegplaats van de boten. Ondertussen zijn we wel wat gewend met de korjalen in de afgelopen weken, maar deze bootjes zijn nog een graadje gammeler. Het begint al met het probleem om in de boot te komen. Het is laag water en de bootjes liggen klaar onder aan een betonnen kade. De afstand van kade naar boot is zo’n twee meter. Ze hadden toch niet gedacht dat we twee meter omlaag zouden springen? Er wordt druk onderhandeld en de bootsmannen begrijpen het probleem. De bootjes worden naar een eindje verderop gebracht naar een plaats waar de instap makkelijker is. Hier is een steigertje en een trappetje van takken gemaakt. Van dichtbij zien de bootjes er nog kleiner uit. Er is een blauw bootje met buitenboord motor en een kleiner geel bootje nog zonder motor. Dit type boten is heel laag, ze steken heel kort in het water en de rand van de boot komt nauwelijks twintig centimeter boven het wateroppervlak uit. Een paar smalle dwarsplankjes moeten zitplaatsen bieden. Het blauwe bootje zit al zowat vol en stappend via het blauwe kan ik in het wiebelende gele bootje komen. Aarzelend stapt Sheila de boot in zoekt een plaats naast mij. Dan valt ons oog op het laagje water wat in de boot staat, dat is normaal. Maar dat het ook nog borrelt tussen de naden en kieren lijkt niet normaal. Sheila gilt naar de bootman: ‘er zit hier een gat in weet u dat! Oh pas op, ik zit hier bijna in het water! Ahhh pas op, die boot is niet in evenwicht die helt helemaal naar links! Ik zit zowat in het water. Ja hier zit een gat, hij is lek!’ De bootman die net bezig is een buitenboordmotor achter de boot te hangen blijft er stoïcijns onder. Kenneth maakt wat sussende geluiden. Ondertussen blijft het borrelen onder onze voeten. Verder naar voren in de gele boot zitten Els, Carin en Ineke. Beide motoren worden gestart en we varen weg van de steiger, een eindje de Nickerie-rivier op. De rivier is breed en aan de ene kant zie ik een dichte groene muur van bos en woud. Aan de andere oever van de rivier is het weids en hier daar wat bedrijfjes en industrie.

Na een kwartiertje varen koersen beide bootjes af op een inham aan de rechter oever van de rivier. Het wordt steeds ondieper en de bootjes worden richting een zandplaat gestuurd. Met de punt op de modderige zandbank komt de boot tot stilstand. Voor ons en om ons heen een dichte begroeiing. De bootsmannen stappen uit de boot in het water en in de modder. Tot aan de knieën in de blubber trekken en duwen ze de boot wat verder omhoog, daar waar het droger is. Men gebaart dat we uit moeten stappen. Ik begrijp totaal niet wat we hier doen en er komt geen enkele toelichting in begrijpelijke taal. Kenneth en de beide bootsmannen zijn

druk in gesprek in een taal die wij niet verstaan. We staan op de zandbank in afwachting en dan wordt ons een pad gewezen door het groen en tegen een heuvel op. In een lange rij banen we ons een weg door het struikgewas, in afwachting wat er gaat komen. Het pad lijkt dood te lopen en dat bericht wordt naar achteren doorgegeven. Maar de bootsmannen gebaren dat we toch echt verder moeten kunnen. Dan komt Kenneth van achteren en breekt en duwt takken opzij. Er is dus toch nog een pad verder. Na honderd meter komt het pad uit op een soort dam. Nu zien ik pas goed hoe het zit: om vanuit de rivier in het zij-kanaal naar de Bigi Pan te komen moeten de boten eerst een hoge zandbank passeren. Nu het water laag staat is dat extra moeilijk en lijkt de dam extra hoog. De boten moeten met de hand over de barricaden getrokken, geduwd en getild worden. Om het iets makkelijker te maken zijn op de aanloop en op de top van de heuvel planken neergelegd. Beide bootsmannen moeten hard werken om eerst één boot omhoog te krijgen. De boot wordt over de planken omhoog getrokken terwijl ze zelf amper grip hebben in de zachte modder. Vanaf de top van het heuveltje kijken we toe. Aan de andere kant van het heuveltje is begin van een soort kanaal. Hier staat het water stil en is bruin van kleur. Vissers zijn hier bezig met de vangst. Niet vanaf de kant, maar ze staan met lieslaarzen aan in het water en met schepnetten vissen ze hun inkomen uit het water. Gelaten zien we het allemaal gebeuren, links de bootsmannen hard aan het werk om de twee boten op de top van de heuvel te krijgen en rechts de vissers die heel rustig in het water staan. ‘We zitten allemaal lekker onder de modder en als we terugkomen dan zien we eruit...’, overpeinst Ineke en krijgt bijval van Carin: ‘ja mijn broek was schoon, nu is het wasgoed’. We hebben flinke last van de muggen, ondanks dat we ons een paar keer per dag insmeren met spul dat zoveel mogelijk *deet* bevat. Lisenka heeft er ook last van: ‘ik heb een jeuk op mijn kont en ik ben helemaal verrot gebeten, ze hebben door mijn broek heen gestoken’. ‘Daar staan we dan, vriezen we dood, dan vriezen we dood’, merkt iemand op. De bootsmannen maken ondertussen flinke vorderingen en de eerste boot is zowat op de top. Toch hebben we bewondering voor de beide schippers, want ze zeggen niet het is laag water dus kunnen we met de boot er niet komen. Het schijnt dat er ook bootsmannen zijn die zoveel vaart maken dat ze in één keer over de barricade glijden. Kenneth helpt nu ook mee en enthousiast moedigen we ze aan: ‘1, 2, 3 hup, 1, 2, 3, hup’. Dan is de eerste boot over de heuvel en glijdt dan aan de andere kant er vanzelf vanaf en plonst het water in. ‘Nou missen we de campagne’, roept iemand. De tweede boot gaat wat sneller en plonst dan ook in het water van het kanaal en we kunnen weer instappen. Rustig varend gaat het nu door het kanaal van Bigi Pan. De bootjes varen achter elkaar en het geluid van de motor verstoort de stilte. Links en rechts moeras-achtige oevers en daarachter weelderige begroeiing. Vogeltjes zijn duidelijk te horen. Eigenlijk verwacht ik nu mooie en exotische dieren te zien, of een krokodil tussen de rietstengels. Het kanaal is kaarsrecht en er lijkt geen eind aan te komen. Waar we nu precies heengaan is

onduidelijk. Is dit het nu waar we voor kwamen of moet het nog komen?

Achterom kijkend zie ik dat het blauwe bootje niet meer achter ons te zien is. Zijn ze gestopt bij iets moois, of hebben ze motorpech? De schipper van ons gele bootje heeft het ook in de gaten en draait om. Een paar honderd meter terug ligt het blauwe bootje dwars op het kanaal en de kap van de buitenboordmotor staat open. Kunnen we even de ervaringen met de andere boot uitwisselen: 'zie je maar weer jullie kunnen toch niet zonder ons. We zitten hier al uren, lekker sociaal zijn jullie, jullie wilden toch die goeie boot. We hebben al heel veel dieren gezien: krokodillen, piranha's, olifanten, giraffen....' Onze bootsman bemoeit zich ook met het motor probleem en met gepruts en paar ferme klappen met een hamer krijgen ze de motor weer aan het lopen. Beide bootjes kunnen weer verder met de saaie tocht over het lange rechte kanaal. Ja, soms zien we een vogel ergens op de oever zitten, bijvoorbeeld een fel blauw gekleurde. Er lijkt geen eind aan het kanaal te komen en de bankjes waar we op zitten voelen steeds harder aan. Na in totaal twee uur varen komt het kanaal uit in een

groot meer. Een waterplas van een paar kilometer lang en breed en in het midden staan een paar bouwsels op palen in het water. Het grootse gebouw heeft twee verdiepingen en is blauw van kleur. Zo van verre doet het mij denken aan een uitspanning waar je misschien iets te eten of te drinken zou kunnen krijgen of even kunt uitrusten. Zou dat bouwsel daar op palen in het water het doel van de tocht zijn? Als de boot dichterbij komt blijkt het bouwwerk er toch niet meer zo aantrekkelijk uit te zien. De boot wordt vastgemaakt aan een paal en ik klim uit de boot op de steiger. Dan zie ik pas goed wat er met het bouwsel mis is. De helft van de onderverdieping is recentelijk door brand verwoest en is half ingestort en zwart geblakerd. Als je op deze onderverdieping rondloopt moet je goed uitkijken waar je je voeten neerzet want op sommige plaatsen zijn de planken weg, of weggesmeuld. Een misstap en je zakt door de vloer in het water. Dan maar het trapje op en de bovenverdieping bekijken. Daar zijn vier slaapkamers gebouwd met in ieder een stapelbed. Echter in de meeste bedden ontbreekt de matras en de bodem. Om

de gehele boven etage heen loopt een balustrade en kun je rondlopen en over de waterplas uitkijken. Zo zie ik dat het maar goed is dat we in deze schuilhut op het water zijn, want aan de hemel pakken de donkere wolken zich samen. Spoedig barst de bui los en dan kunnen we maar beter hier overdekt staan, dan in de

open lage bootjes zitten. Behalve onze twee bootjes liggen er nog een paar andere bootjes aangemeerd. Die horen bij enkele Surinamers die hier ook in deze hut rondlopen. Wat ze hier doen is niet helemaal duidelijk. Enkele hebben een geweer, dus het zullen wel jagers zijn. Aan Kenneth vraag ik waar deze hut voor dient. Hij zegt dat het een verblijf en een bewakingshut is. Bijna om de tijd te doden maken we gebruik van het hier aanwezige toilet. Op een uitloper van de benedenverdieping is een soort buitenboord toilethokje gebouwd, bereikbaar via een smal loopplankje met leuning. Enkele delen van het loopplankje zijn weggebrand, hier moet je grote voorzichtige stappen nemen. Kijkend in de toiletpot zie ik daar onder het water van het meer klotsen. Het is grappig om te zien als je vanaf de balustrade boven iedereen ziet balanceren om bij het toilet te komen.

De verdere tijd breng ik op de onderverdieping door, schuilend voor de dagelijkse regenbui. Ik ben blij dat het weer droog is en we weer weg kunnen varen. Weg van deze naargeestige plek. Als eerste vaart onze blauwe boot weg van het bewakingsgebouw op het water. Als wij al varen is men nog aan het instappen in het gele bootje, zodat we een voorsprong hebben. De bootsman zet weer koers naar de ingang van het lange rechte kanaal, dus we gaan weer op de terugweg. We zetten de billen schrap voor weer een zit van twee uur.

Links en rechts van het kanaal zijn er inhammen en liggen andere moerasachtige waterplassen. Blijkbaar om ons een plezier te doen maakt de schipper een bocht naar links en begint een toeristische trip rondom kleine eilandjes en door moerassen. De man aan het roer spreekt nauwelijks Nederlands en zegt alleen 'vogel' en wijst in de richting van een wit stipje honderd meter verder. Wij zijn het allang zat en vragen hoelang het nog duurt. Alle gevoel van richting ben ik kwijtgeraakt tijdens het kriskras varen tussen de eilandjes. Ondertussen vragen we ons af waar de andere boot gebleven is. Net

als we het gevoel krijgen dat de boot weer de goede kant opvaart, richting terugweg, maakt de schipper weer een nieuwe draai naar een onbetekend vogeltje honderd meter verder op. Dan neemt Carin het initiatief en meldt de schipper in klare taal dat we er genoeg van hebben en dat we terug willen. Dat schijnt te helpen en spoedig varen we weer in het lange rechte kanaal op weg naar het beginpunt. Het andere gele bootje zien we in de verte ergens voor ons uit varen. Langzaam halen we de anderen in.

Het nemen van de barricade daar waar het kanaal in de Nickerie-rivier uitkomt gaat nu veel gemakkelijker. Het water staat nu al wat hoger en de boten hoeven nu maar een klein stukje opgetild te worden en glijden dan gemakkelijk de helling af en plonzen in de Nickerie-rivier. Na de oversteek over de rivier en kwartiertje varen komen we uit bij de aanlegplaats van vanochtend. Door de hogere waterstand kan er nu wel bij de betonnen kade aangelegd worden. Met een helpende hand lukt het iedereen om vanuit de boot tegen de kade op te klimmen.

De bus heeft ons weer bij hotel De Vesting afgezet en het is lunchtijd geworden. Het Javaanse restaurant aan de overkant van de straat is weer de meest gemakkelijk locatie voor de lunch. Het personeel en wij zijn nu aan elkaar gewend en we kennen de menukaart al van buiten. Aan tafel evalueren we de boottocht op de Bigi Pan. We zijn het er met z'n allen over eens dat deze boottocht zeker niet het hoogtepunt van de Surinamereis was.

De terugreis naar Paramaribo doet de bus in drie uur. Sneller dan op de heenweg, want we doen uiteraard nu niet de stops in Totness en Groningen. In de bus vertelt Kenneth dat er vanavond in Paramaribo in Fort Zeelandia een groot feest is. Een feest naar aanleiding van het einde van de rouwperiode voor de dood van Prinses Juliana. Het is een feest met optredens van diverse artiesten en ook Kenneth is gevraagd om te spelen op zijn gitaar. Wij zijn met z'n allen van harte uitgenodigd om op het feest te komen.

's Avonds loop ik met een deel van de groep naar het Fort Zeelandia. Het is inmiddels donker en aan de buitenkant is het Fort fraai aangelicht. Op de weg naar het Fort zien we veel feestelijk geklede Surinamers de zelfde kant op gaan. Sommigen dragen een klapstoeltje. Op de binnenplaats van het Fort is het gezellig druk, dus niet te druk. In het midden is een zanggroep bezig en mensen zitten er in een grote kring er omheen. Helemaal rechts van de hoofdpoot wordt uit grote pannen bami en nasi geserveerd. Ergens links is nog wel plaats en staan er nog vrije stoelen. Kenneth ziet ons komen en haalt ergens van achteren nog meer stoelen te voorschijn. We vragen aan Kenneth wanneer hij moet optreden, maar dat is niet helemaal duidelijk. In Suriname worden dat soort dingen niet zo strak georganiseerd. Het is trouwens de broer van Kenneth die

het feest georganiseerd heeft. Blijkbaar is Kenneth toch wel blij dat we op hun feestje langskomen. Na het optreden van de muziekgroep is er een hele tijd niets en we maken gemakkelijk contact met de Surinaamse mensen links en recht van ons. Het binnenplaatsje van het Fort is feestelijk verlicht met gekleurde lampjes en er hangt een gezellige sfeer zonder dat er iets speciaals gebeurt. Dan volgt er toch nog een optreden van een groep vuurvreters en vuurdansers. Het licht op het binnenplaatsje wordt uitgedaan en de vuurdansers geven een spetterend optreden, ritmisch begeleid met kawina muziek. We zien vuurlopers over gloeiende kolen lopen. Een fakir doet de bekende trucjes zoals op glasscherven liggen en glasscherven opeten. Alles begeleid met geroffel op vele trommels. Aan het einde van het optreden informeren we nog eens bij Kenneth wanneer hij gaat optreden. Dat is steeds onzekerder geworden en het gaat er waarschijnlijk niet meer van komen. Voor mij de reden om het feest te verlaten en terug te gaan naar het hotel. Morgen vroeg zullen we naar het oosten van Suriname afreizen. Enkelen van de groep zijn al terug en anderen blijven nog even. Samen met Sheila en Lisenka wandel ik in een kwartiertje terug naar het AaBeCe-hotel.

